

1978/79:92

Nr 92

Onsdagen den
28 februari 1979**Onsdagen den 28 februari**

Kl. 19.30

Finansdebatt

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

§ 1 Finansdebatt (forts.)

Fortsattes överläggningen om finansutskottets betänkande 1978/79:20 och skatteutskottets betänkande 1978/79:29.

KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman – oss emellan hade jag sånär sagt! De socialdemokratiska reservationerna till finansutskottets betänkande har redan behandlats av flera andra talare, varför jag nöjer mig med att göra några kompletteringar.

I reservationen nr 1 om finansplanen skriver de socialdemokratiska ledamöterna bl. a. följande om den ekonomiska utvecklingen i Sverige: "Redan 1976 framstod det som klart att den svenska ekonomin stod inför stora framtida problem."

I anslutning till detta påstående, som jag helt kan instämma i, skulle jag vilja erinra om vad som socialdemokraterna skrev i sitt politiska testamente i oktober 1976: "Under socialdemokratisk ledning har den svenska ekonomin förstärkts och utvecklats kraftigt. Vårt land kännetecknas av hög sysselsättning, effektiv produktion, stora investeringar, sunda statsfinanser och en i internationell jämförelse måttlig prisstegringstakt. Den svenska ekonomin är stark."

Naturligtvis är det angenämt för en moderat att kunna konstatera att socialdemokraterna nu i sin reservation uppenbarligen tagit avstånd från den tidigare så omsorgsfullt odlade myten om det dukade bordet.

Jag konstaterar också med tillfredsställelse att finansutskottet instämt i de moderata kraven i motionen 1108, innebärande att regeringen bör utarbeta en samlad redogörelse för gjorda åtaganden på industripolitikens område samt också belysa vilka möjligheter som finns att begränsa transfereringar till företagssektorn. Någon s-reservation mot detta krav finns inte.

För att fortsätta med positiva saker är det också glädjande att utskottsmajoriteten kraftigt understryker det angelägna i att lantbruket får sitt behov av långfristigt kapital tillgodosett, något som krävts i den moderata motionen 1128.

Om nu investeringsviljan är svag inom stora delar av näringslivet så gäller detta inte inom lantbruket. Mot bakgrund härav är det naturligtvis fel om man genom försvårad kapitaltillförsel stoppar en näring som verkligen vill investera. De 150 miljoner som riksbanken för innevarande år ökar Hypoteksbankens nyemissionslimit med är naturligtvis inte tillräckliga när

lånekön är närmare 5 miljarder, men det anses av naturliga skäl inte lämpligt att riksdagen genom att rekommendera ett angivet belopp låser riksbanken i en fråga där banken har det fulla ansvaret. Det är av den anledningen som den borgerliga majoriteten i finansutskottet inte har velat ange ett belopp i kronor utan överlåtit detta åt riksbanken.

Jag tänkte nu gå över till att något syna kommunernas ekonomi inför det nya budgetåret. Även om propositionen om den kommunala ekonomin kommer först om ett par veckor är det väl motiverat att redan nu ägna intresse åt den ekonomiska utvecklingen inom primärkommuner och landsting. Som angetts i budgetpropositionen är kommunalskatten den drygaste skatten för den överväldigande delen inkomsttagare. Först vid årsinkomster överstigande 125 000 kr. blir i allmänhet statsskatten mer betungande än kommunalskatten.

Det är med kommunalskatten som med vädret: alla talar om den, men ingen, eller i vart fall inte särskilt många, gör något åt den. Här i riksdagen tycks vi dock vara ganska eniga om att expansionen inom den kommunala sektorn är större än vad vår ekonomi tillåter. Men den uppfattningen tycks beklagligtvis inte delas av alla ansvariga beslutsfattare ute i kommunerna. Enligt en tidigare överenskommelse mellan regeringen och de båda kommunförbunden beslöts som bekant att utrymmet för den kommunala expansionen 1978 skulle vara 3 %. Denna överenskommelse har kommunerna inte lyckats hålla, utan de har överskridit den med 1/2 %.

Det borde annars inte varit en oöverstiglig svårighet att hålla överenskomsten eftersom ökningstakten under hela 1970-talet i genomsnitt legat runt 4 % årligen. Människor har alltså fått en ganska avsevärd serviceökning, så pass stor att det säkerligen hade gått att få förståelse för om takten nu måste minska – detta även om det skulle medföra att investeringslöften, eller skall man kanske hellre säga investeringsönskemål, i långtidsplanerna inte kan hållas. Det borde naturligtvis vara självklart att ansvariga kommunalpolitiker måste behandla skattebetalarnas pengar med precis samma sparsamhet som när det gäller den egna privata ekonomin.

I det korta perspektivet är annars kommunernas ekonomiska situation relativt ljus. 1978 blev bättre än beräknat, huvudsakligen beroende på att ökningen av personalkostnaderna blev mindre än beräknat, varjämte borttagandet av den allmänna arbetsgivaravgiften i två steg har betytt en väsentlig ekonomisk lättnad.

Skattetrötta kommuninvånare har anledning notera socialdemokraternas motstånd mot borttagandet av den 4-procentiga arbetsgivaravgiften. Detsamma gäller det socialdemokratiska förslaget om den s. k. produktionsfaktorsskatten som drabbar kommunerna på samma sätt som en arbetsgivaravgift. Den socialdemokratiska reservationen vid finansutskottets betänkande andas också stor osäkerhet när det gäller den s. k. promsens inverkan på kommunernas ekonomi. Jag tycker nästan att budgetminister Mundebo har varit hygglig och tillmötesgående i överkant, när han utlovat att tillsätta en parlamentarisk utredning för att behandla skatteförslaget, ett skatteförslag som vi har diskuterat i timmar på eftermiddagen. Jag grundar min åsikt på att

företagsskatteberedningen, som avslutade sitt arbete så sent som 1977, gjorde en ingående analys av produktionsfaktorsskattens effekter. Inte helt oväntat kom utredningsmajoriteten fram till att skatten var olämplig, eftersom den skulle dämpa investeringsviljan och därmed gå stick i stäv mot vad vårt land i nuläget verkligen behöver, nämligen stimulans för investeringarna. Det kan kanske ändå vara nyttigt att få den här frågan belyst ännu en gång, och jag motsätter mig naturligtvis inte att budgetministern har tillsatt en utredning.

För att gå tillbaka till kommunerna så ser också innevarande år någorlunda tillfredsställande ut. Man lever 1979 på skatteintäkter, baserade på 1977 års inkomster, som innebar en hygglig ökning från året innan. Kommunerna kan också räkna med en måttlig prisstegringstakt och lönerörelse. Dessutom slår den borttagna arbetsgivaravgiften igenom med full kraft, eftersom den i motsats till 1978 omfattar hela året. Det gick också att för 1979 behålla nästan oförändrad skatt. Höjningen inskränkte sig till 31 öre jämfört med 1:86 kr. föregående år.

Om det sålunda ser någorlunda hyggligt ut i det korta perspektivet, finns det onekligen orosmoln framöver. Små löneökningar 1978 och 1979 ger väsentligt lägre skatteunderlagsökningar 1980 och 1981. Medan de flesta näringsgrenar kan rationalisera för att motverka höga personalkostnader, är detta betydligt svårare inom merparten av den kommunala verksamheten. Antalet anställda inom primärkommunerna ökade 1978 med 5 % till 443 000 och inom landstingen med 9 % till 318 000. Över tre kvarts miljon människor arbetar alltså inom den kommunala sektorn.

Ett ytterligare problem kan uppstå, då en ökad konkurrens på lånemarknaden ganska snabbt kan försämra kommunernas likviditetsläge.

På litet längre sikt är alltså bilden för kommunerna inte speciellt ljus, och det finns egentligen bara tre vägar att gå för att undvika fortsatta icke acceptabla skattehöjningar.

Det första är ökade statsbidrag, något som från kommunal synpunkt naturligtvis är det enklaste men som i längden självfallet är ett självbedrägeri, eftersom det i slutändan ändå är skattebetalarna som får stå för fiolerna i form av ökad statsskatt eller andra pålagor.

Ett annat alternativ är en ökning av avgiftsfinansieringen. Att den som utnyttjar den kommunala servicen också skall betala en del för den är från flera synpunkter riktigt, men tillsammantaget ger det inte så värst mycket i pengar räknat.

Den tredje och sista möjligheten är då besparingar. Man måste komma bort från den tyvärr alltför utbredda uppfattningen att det inte spelar så stor roll vad det kostar när det är det allmänna som betalar. Jag skulle vilja knyta an till den moderata reservationen 3 vid finansutskottets betänkande om krav på redovisning av konsekvenserna av en 5-procentig utgiftsbegränsning inom den statliga sektorn och rekommendera de primärkommuner och landsting som inte redan vidtagit sådana åtgärder att inför nästa budgetårs anslagsframställningar begära en liknande redovisning av konsekvenserna av en utgiftsbegränsning, där procentsatsen naturligtvis får vara beroende av de

praktiska möjligheterna.

Om det sålunda till stor del är kommunerna själva som måste försöka hindra en framtida utgiftsstegring så ligger ett mycket stort ansvar härför också på regering och riksdag. Riksdagen får inte fatta en massa beslut och stifta lagar som berör kommuner och landsting utan att noga överväga vad dessa reformer betyder för den kommunala ekonomin. Vi har bortsett från detta tidigare och kommer antagligen att göra det också framöver, men enligt min uppfattning måste vi härvidlag bättra oss.

Utbyggnaden av barnomsorgen med 100 000 nya barnstugeplatser och 50 000 nya fritidshemsplatser, SIA-reformen, den femte semesterveckan, medbestämmandelagen, indragningen av de s. k. övervinsterna, nya arbetsmiljölagen är exempel på reformer som kostar kommunerna mycket pengar utan att någon ordentlig kartläggning därom gjorts innan beslut fattats här i riksdagen.

Vi måste skapa ökad förståelse här i riksdagen för de kommunala problemen, i all synnerhet som antalet riksdagsledamöter med kommunal anknytning sjunker för varje val. Som exempel kan nämnas att mellan 1970 och 1977 minskade antalet riksdagsmän med landstingsuppdrag från 42 % till 20 %. Orsaken är naturligtvis att riksdagsarbetet tar alltmer tid – även om det inte alltid förefaller så när TV visar en nästan tom kammare – och att allt färre orkar med också ett kommunalt uppdrag.

Herr talman! Jag har inga ytterligare yrkanden än de som redan framställts om bifall till moderatreservationen och i övrigt till finansutskottets hemställan i alla delar.

OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! De största bekymren i den här debatten har rört det mycket stora budgetunderskottet, och det är naturligt. De siffror vi resonerar om är nästan ofattbart stora. Men vi måste vara medvetna om vad det är vi skall vara bekymrade för.

Det är för det första så att en budgetministers uppgift inte i första hand är att skapa balans i budgeten utan att skapa balans i samhällsekonomin. I dag har vi en situation då Sveriges resurser utnyttjas dåligt. Vi har människor som går arbetslösa eller undersysselsatta, fabriker som står tomma, maskiner som står stilla. Så länge det är på det sättet kan vi via statsbudgeten bidra till att stimulera ekonomin. Det stora slöseriet ligger i att resurserna inte utnyttjas – inte i ett budgetunderskott.

För det andra är det inte balansen mellan olika samhällssektorer som är viktig utan vår balans gentemot utlandet. I några stora socialdemokratiska annonser har man gjort ett stort nummer av att vi svenskar är skyldiga så mycket pengar. Som ett eko från Jarl Hjalmarsons tid försöker socialdemokraterna nu dela upp statsskulden per svensk. Men vad man då inte gör är att samtidigt säga att vi svenskar har precis lika mycket tillgångar som skulder. Vad vi gör är nämligen i första hand att vi lånar till varandra. När staten går ut med ett premieobligationslån, och väldigt många svenskar köper premieob-

ligationer, får var och en en tillgång – samtidigt som naturligtvis statsskulden ökar.

Det allvarliga är alltså inte den del av statsskulden, som är den helt dominerande, som upplånas inom landet i form av olika typer av obligationer och liknande, utan utlandsskulden. Men den svenska utlandsskulden är väldigt liten. Vi skulle när som helst kunna använda vår valuta-reserv för att betala tillbaka utlandsskulden. Utlandsskulden är inte heller något särskilt bra mått på ett lands ekonomiska styrka. Ett land som Norge har en erkänt stark ekonomi och har lånat upp en summa som motsvarar drygt 15 % av bruttonationalprodukten. Ett land som Italien har erkänt mycket stora ekonomiska problem men nästan ingen statsskuld alls. Vi i Sverige har lånat upp 2 à 3 %. Det här med utlandsskuld säger alltså mycket litet om ett lands ekonomiska styrka.

Nej, det viktiga i den här diskussionen är vad pengarna används till. Används pengarna rationellt, så att våra upplånade medel växer i värde, eller försvinner de i projekt utan framtid?

Om vi tittar på statsutgifterna, finner vi att det intressanta som hänt under senare år är att vi har fått en ny, växande och mycket stor utgiftspost, nämligen utgifter för näringspolitiken. Om de motioner som väckts av det socialdemokratiska partiet och centerpartiet i sin helhet skulle gå igenom, skulle denna kostnadspost dessutom mycket snabbt ytterligare öka, just på grund av stöd till främst olika slag av olönsamma företag.

De sammanlagda industriinvesteringarna i Sverige 1977 och 1978 låg på ungefär 25 miljarder kronor. Under samma period har de direkta subventionerna till svensk industri uppgått till 28 miljarder kronor. Till detta kommer exempelvis stödet till varven och en rad andra subventioner som utfaller senare. Siffrorna illustrerar den omfattning som subventionspolitiken fått – i Sverige subventionerar vi mer än vi investerar.

När jag här talar om subventionspolitik avses inte de generella åtgärderna, som t. ex. sänkning av arbetsgivaravgifter eller liknande, utan olika typer av stöd till enskilda företag eller branscher. Det är stöd som måste sökas av företagen och som i varje enskilt fall förhandlas fram mellan myndigheter och företag. Det är detta som brukar kallas för selektiv ekonomisk politik eller ibland, med ett uttryck präglat av Assar Lindbeck, för "myglingsekonomi".

Den selektiva ekonomiska politiken hade sin glansperiod under andra världskriget. Då var det kommissioner och bidrag, regleringar och ransoner- ingar. Företag och regering höll ihop mot en hotande omvärld. De socialdemokrater som ville göra kristidspolitiken till en fredstidsreglering stoppades av det framgångsrika folkpartiet under Bertil Ohlins ledning.

Nu är vi, sedan ungefär tio år, tillbaka i selektiviteten. Det är i och för sig ingen speciellt svensk tendens. I hela västvärlden ägnar sig staten allt mindre åt konjunkturpolitik och generella åtgärder och alltmer åt att försöka stödja enskilda branscher, företag och projekt.

Enkelt uttryckt kan den ekonomiska politiken välja. Den ena modellen innebär ekonomiska stimulanser över hela fältet, t. ex. andra kreditvillkor,

ändrad ränta, moms eller arbetsgivaravgift. Då gynnas eller missgynnas alla företag och sysselsättningen i dem lika. Då hjälper det föga att företagsledningarna försöker hålla sig väl med politiska maktthavare.

Den andra modellen innebär att man pytsar ut pengarna litet i taget. Enligt den senaste noteringen finns det nu 83 stödformer för olika sorts företag. Den 83:e avser f. ö. stöd åt upplysningsverksamhet kring de övriga 82. De flesta av dessa stöd måste sökas. Företagen måste alltså känna till att bidragen finns. De bör vara hemma i ämbetsverkens och de statliga kreditinstitutens irrgångar och helst ha goda personliga kontakter med maktthavarna.

Detta ökade inslag av subventioner som styrs direkt till olika företag har mycket stora nackdelar. Ett ökat inslag av subventioner leder till ineffektivitet. Bl. a. har Statsföretags chef Per Sköld påpekat att en företagsledares framgång kan bli mer beroende av hans förmåga att hitta i maktens korridorer än av hans förmåga att göra goda affärer.

Den svenska marknadsekonomin fungerar i princip så, att vad som skall produceras, här hemma eller utomlands, bestäms av de många konsumenternas önskemål. Men i dag drar staten genom ganska höga skatter in konsumtionskraft från oss alla. De pengarna används sedan till att göra det möjligt för vissa företag att producera varor som vi konsumenter inte efterfrågar.

Självfallet innebär en sådan politik i längden ett hot mot marknadsekonomin – efterfrågemekanismen försvagas successivt. Det får troligen negativa effekter för de mest expansiva företagen – en resursöverföring sker från framtidsinriktade delar av ekonomin till svagare.

Följden av en selektiv ekonomisk politik blir nästan alltid centralisering. Allt fler för företagens kreditförsörjning avgörande beslut fattas av allt färre – i ämbetsverk eller kanslihus i Stockholm eller genom löften direkt från industriministern, må han sedan heta Rune Johansson, Nils G Åsling eller Erik Huss. De selektiva åtgärderna innebär också att företag och statsmakt blir alltmer sammanflätade med varandra. Möjligheterna att konstruera bransch- eller företagsstöd så att inte konkurrensen snedvrids är också mycket liten.

Småföretagen tenderar alltid att missgynnas i en subventionsekonomi. De har långt mindre möjligheter än storföretagen att komma in i direkta förhandlingssituationer med stat och myndighet. Sysselsättningskriser i storföretag skapar också en politisk dramatik som framtvingar politiska beslut.

Till sist, och det är väsentligt i den här debatten: När staten en gång gått in och tagit ansvar för ett företag eller en bransch är det mycket svårt att komma ut igen. Det gör att de inledande besluten om ekonomiska satsningar – som då inte behöver kosta så mycket – ofta drar med sig långt större kostnader i framtiden. Detta är viktigt att beakta när vi senare skall ta ställning till de motioner som kommit från framför allt socialdemokraterna och centerpartiet och som i dag inte kostar så väldigt mycket men som innebär mycket stora åtaganden för framtiden.

Nu har det naturligtvis funnits goda motiv för den politik som har förts. Det

är framför allt tre motiv:

Det viktigaste motivet är att det är angeläget att hålla sysselsättningen uppe. Arbetslöshet är en personlig olycka av ett slag som gör att några kostnader inte får skys. Men vad som måste diskuteras är *medlen* för att klara sysselsättningen. Håller vi på att välja metoder som långsiktigt hotar den svenska ekonomins funktion – och därmed möjligheten att bereda arbete åt fler människor? Har de senaste årens näringspolitik drastiskt försvårat tillvaron för de små och medelstora företagen?

Det andra skälet är att det är angeläget att undvika kapitalförstörelse. En mjukare övergång till annan produktion kan göra att anläggningar kan användas och inte bara gå till spillo.

Det tredje skälet är att staten kan hjälpa till att överbrygga tillfälliga konjunktursvackor.

Alla dessa argument är goda – och tillräckliga skäl för den näringspolitik som förts. Men bara under en förutsättning: att subventionspolitiken blir kortvarig. Blir den permanent, förs vi in i en annan, och långt mindre effektiv, typ av ekonomi.

Det går tämligen lätt att kritisera nackdelarna med subventionsekonomin. Men självfallet krävs det att man också försöker anvisa alternativ, visa på vägar bort från selektiviteten. Det är steg som måste tas nu, när konjunkturindikatorerna pekar uppåt.

Det första steget bort från subventionsekonomin måste vara en ökad satsning på generella ekonomiska medel. Det gäller att förändra efterfrågan och tillåta företagen att göra vinster. Bara därigenom kan investeringar och sysselsättning stimuleras utan subventioner.

Men också med en bättre konjunkturpolitik kommer sannolikt sysselsättningskriser att uppstå i enskilda företag eller branscher, och då kan staten inte stå passiv. Men de pengar som anslås måste redovisas öppet. Det får inte förekomma underförstådda uppgörelser och hemliga kontrakt. Bidrag bör inte heller användas till annat än till vad som från början varit avsett. När lokaliseringstöd och investeringsgarantilån utnyttjas till annat än vad riksdagen beslutat att de skall användas till, minskas förtroendet för näringspolitiken.

Risken för godtycke och felaktiga beslut ökar också när staten tvingas gå in med räddningsaktioner efter förhandlingar med ett enskilt företag utan att det finns i förväg bestämda regler att hålla sig till. Bidrag bör stå öppna för alla som uppfyller givna kriterier. De bör inte specialkonstrueras för speciella företag.

En av orsakerna till dramatiken kring en rad nedläggningar är att kriserna i vissa företag inte har motsvarats av expansion i andra. Nyföretagandet är för litet. Motivet för små företag att växa sig stora är mindre. Här har naturligtvis löntagarfondsdebatten spelat en roll, men också blanketterseri och byråkrati. Vi har utformat lagar för företagen där lagstiftarna haft Volvo framför ögonen. Men breven med blanketter och tillämpningsföreskrifter har hamnat hos bilreparatören, som fått sitta nätterna igenom med pappersjobbet.

Det är också viktigt att staten inte manövrerar sig in i positioner där det bara

finns en enda möjlig lösning, bara en enda möjlig köpare av ett nedläggningshotat företag. Oavsett om denna möjliga köpare är staten – som det som regel varit – eller en privat köpare är det olyckligt.

Det bör också normalt ställas krav på att de gamla ägarna till ett företag som får stöd tar sitt ansvar och att pengarna på sikt skall återbetalas. Aktieägare och kreditgivare tar en viss risk – som de får ersättning för – när de går in med sitt kapital. Den nuvarande näringspolitiken har i alltför stor utsträckning inneburit en socialisering av riskerna inom företagandet. Ett extremt exempel är rederinäringen. Beställarstödet medför att den som vill beställa fartyg kan göra det med rätt liten ekonomisk risk. Går det bra kommer beställaren att få vinsterna, går det dåligt tar staten förlusterna. Men också när det gäller t. ex. NCB, Kockums och Uddeholm har regeringen räddat pengar för ägare och långivare.

Staten bör så långt som möjligt undvika att gå in som ägare i företag som får näringspolitiskt stöd. Detta just därför att staten har mycket svårt att säga nej till ytterligare kapitaltillskott, till mer pengar när problem uppstår. Staten har svårare att genomföra rationaliseringar än en annan ägare.

Herr talman! Den näringspolitik vi har fört har varit nödvändig, men vi måste nu manövrera oss bort från subventionsekonomin. Det är bara därigenom som vi kan få lönsamma företag, och det är bara därigenom som statens ekonomi kan förbättras.

EIVOR MARKLUND (vpk):

Herr talman! Den ekonomiska debatten i riksdagen i dag handlar ytterst om den kapitalistiska krisen och om den borgerliga regeringens dåliga och oekonomiska politik. Det är ju många miljarder som bytt ägare under de borgerliga regeringarnas tid. Pengarna har runnit åt ett och samma håll och från samma källa – från folkflertalet till storföretag och storfinsans.

Talare före mig har beskrivit den svåra krisens verkningar för samhället och för det arbetande folket. Krisen har hårt drabbat vår ungdom, som inte får jobb utan tvingas gå arbetslös. Den har också drabbat barnfamiljer och låginkomsttagare. Men den har dessutom drabbat arbetarna i samhället. En vanlig arbetare har förlorat en månadslön som ett resultat av den borgerliga politiken och krisen, något som Carl-Henrik Hermansson utförligt dokumenterat tidigare i debatten.

I särklass hårdast har dock den stora gruppen pensionärer drabbats. Låt mig därför, herr talman, uppehålla mig vid deras situation i dagens Krisssverige. Denna stora grupp människor, som arbetat hårt ett helt liv och som med sitt slit och sitt släp lagt grunden för dagens samhälle, ser nu hur mycket raseras av det som de var med och byggde upp. De märker också att deras pensioner, som de var med och kämpade för, urholkas alltmer och räcker till allt mindre. De tvingas t. o. m. att lyssna till politiker och andra som ifrågasätter deras rättmätiga krav på standardsäkrade pensioner och en tryggad ålderdom.

Senast i förrgår uttalade sig en statssekreterare i regeringskorridorerna om ytterligare försämringar för pensionärerna. Han uttalade sig öppet, utan förbehåll, för möjligheterna att ytterligare försämra pensionärernas redan

ansträngda ekonomi genom höjda avgifter för olika servicetjänster. Givetvis väcker detta oro bland pensionärerna. Jag tycker att det är på sin plats att ansvariga statsråd nu ger ett klart besked om huruvida detta verkligen är regeringens avsikt. Regeringsbänkarna gapar tomma vid den här tiden under debatten, men liksom pensionärerna är jag utrustad med ett visst mått av tålmod, så jag skall ändå ställa mina frågor. Och jag väntar på svar från regeringen.

Avser regeringen verkligen att tillåta avgiftshöjningar och därmed ytterligare urholka pensionärernas standard? Det är en enkel fråga, och den kan besvaras med ja eller nej.

Pensionärernas riksorganisation har räknat fram att pensionen i dag uppgår till ca 25 % av medellönen för en industriarbetare. Om man jämför med förhållandet då det nuvarande pensionssystemet infördes finner man, anmärkningsvärt nog, att pensionen i dag är 5 % lägre. Det innebär att pensionärerna har halkat efter andra grupper i samhället. Vad det betyder ekonomiskt för en pensionär i dagens Krissverige förstår alla. Det är också en avsevärd skillnad mellan dagens situation och det mål som uppställdes då pensionssystemet infördes, nämligen att pensionen skulle uppgå till 60 % av medellönen för en industriarbetare. Det är en skillnad på 35 %.

Men uppenbarligen vill den borgerliga regeringen ha det på det sättet. Annars hade den väl föreslagit en förändring och en förbättring av pensionärernas inkomster. I stället diskuterar regeringen tydligen ytterligare standardförsämringar för pensionärerna genom olika avgiftshöjningar.

Vänsterpartiet kommunisterna avvisar bestämt alla sådana tankar. Vi föreslår i stället att PRO:s krav på att folkpensionen skall uppgå till 65 % av en industriarbetares medellön på sikt skall förverkligas. Det är ett rättvisekrav från pensionärerna, och det borde riksdagen kunna enas om att uppfylla, menar vpk.

Pensionärerna skall vara garanterade en trygg och säker ålderdom. Vpk vägrar att ens diskutera om pensionerna skall standardsäkras eller inte. Vi anser det självklart att det skall vara så. Vi accepterar inte heller de avgiftshöjningar som regeringen nu tydligen diskuterar. Men vad anser regeringen? Vilket svar har den att ge pensionärerna?

Regeringens slappa låt-gå-politik när det gäller priserna drabbar pensionärerna särskilt hårt, helt enkelt därför att de måste använda en större andel av sin inkomst för att köpa sin mat. Pensionärsutredningen har klart visat detta. Pensionärerna använder nästan 27 % av sina inkomster till matinköp, medan samtliga hushåll i genomsnitt "bara" använder 23 %. De kraftiga prisstegringarna på just livsmedel har därför urholkat den lilla standardförbättring riksdagen beslutade om för pensionärerna. Regeringen, som kunde ha ingripit mot detta och infört prisstopp för att säkra de sämst ställdas situation, har envist vägrat att göra det. Men det kanske är just det som döljs bakom den kryptiska formulering i finansutskottets betänkande som lyder: Utrymmet för ökning av såväl den privata som den offentliga konsumtionen blir begränsat.

Den borgerliga regeringens politik har bestått av bestämda åtgärder för att

stödja storföretag och storfinans. När det gäller folkflertalets villkor, då vill man, menar man, tänker man, men låter bli att göra någonting alls för att förbättra dess situation på ett avgörande och nödvändigt sätt. Tvärtom menar regeringen att de dåliga avtal som man mer eller mindre tvingade de fackliga organisationerna att acceptera och den minskade konsumtionen kommer att hjälpa Sverige! Men vilka i Sverige, har man anledning att fråga! Inte barnfamiljerna, låginkomsttagarna, pensionärerna eller arbetarna och tjänstemännen i vart fall!

Var folkpartiregeringen har sin solidaritet, det framgår fullkomligt klart när man studerar det skatteförslag som har presenterats i dagarna. "Fortsatt reformering av skattesystemet", står det som rubrik på pressmeddelandet.

Materialet är fortfarande knapphändigt, men en sak är uppenbar och det är att man inte är beredd att ge några som helst lättnader åt dem i samhället som har de lägsta inkomsterna – och till dem hör pensionärerna. Skatteminskningen blir enligt förslaget obetydlig i inkomstlägena under 70 000 per år och upphör helt vid 34 000. Och under 34 000 finns majoriteten av landets pensionärer!

År efter år tillåts pensionärerna släpa efter alltmer i standardutvecklingen. Och som garnering på kakan lägger folkpartiregeringen fram ett skatteförslag, som direkt ökar klyftorna mellan pensionärerna och mellan- och höginkomstskikten.

Men det är inte nog med att pensionärerna ställs utanför skattereformen. Regeringen vill också finansiera reformen genom en höjd energiskatt. Nu vet vi ännu inte vad denna höjning kommer att innebära. Det har regeringen ännu inte behagat tala om. Men det finns anledning att befara att det blir höjningar som slår igenom på hyrorna och konsumentpriserna av elektricitet, för att ta ett par exempel. Det skulle i så fall komma att innebära att pensionärerna och även andra låginkomstgrupper utan att få något positivt ut av skattereformen ändå tvingas vara med att betala den!

Herr talman! Jag vill här ställa ytterligare en direkt fråga till regeringen, trots att regeringsbänkarna fortfarande gapar tomma. Frågan lyder: Vad innebär regeringens förslag om höjd energiskatt? Kommer det att få en sådan utformning att det ökar utgifterna för pensionärer och andra låglönegrupper?

Regeringen antyder också att den är beredd att höja folkpensionsavgiften för att finansiera en del av sin skattereform. Visst kan vi diskutera en höjning av folkpensionsavgiften. Vi har varit med om att låta avgifter av olika slag finansiera angelägna reformer. Men vi anser inte att det är angeläget att minska skatten för dem som har inkomster över 100 000 kr. om året.

Tvärtom anser vi det angeläget att begränsa avdragsrätter, höja skatten på arv och förmögenhet, effektivt bekämpa såväl organiserad som oorganiserad skattesmitning och återge skattesystemet dess progressivitet genom en enhetlig statskommunal skatt – allt detta för att höginkomsttagare och kapitalägare skall betala en skatt som står i proportion till deras inkomster. Om folkpensionsavgiften skall höjas, skall pengarna användas till att förbättra pensionärernas ekonomi. Inte som folkpartiregeringen vill, till att

minska skatten för höginkomsttagarna.

Vänsterpartiet kommunisterna har i sitt skatteförslag till riksdagen förordat ordentliga höjningar av pensionärernas inkomster, och sådana behöver pensionärerna. Vi har också föreslagit att orättvisorna i pensions-systemet skall elimineras och att alla pensionärer skall säkras rejäla pensioner. Likaså måste pensionärerna garanteras ordentliga hyresbidrag var de än må bo i Sverige.

Vpk har också återkommit med sitt gamla och viktiga krav på att slopa skatten på livsmedel, matmomsen, vilket skulle betyda en klar förbättring för landets pensionärer. Detta skulle också innebära att pensionärerna garanterades en tryggad ålderdom, något som de gjort sig förtjänta av många gånger om.

Många av dagens folkpensionärer var med och kämpade för folkpensionen. De minns alldeles säkert att de borgerliga partier som i dag är i majoritet i riksdagen är desamma som stod för ett envetet motstånd då. De borgerliga partiernas politik är litet elegantare presenterad nu, men det är ändå samma konservativa politik som då.

Nu som då talar de varmt om pensionärernas betydelse och stora insatser i samhällsbygget. Deras politiska handlande talar dock ett motsatt språk, vilket inte minst deras inställning i dag till pensionärernas krav vittnar om.

Det behövs därför en radikalt annorlunda och bättre politik för arbetarrörelsen. Den borgerliga regeringen måste sparkas och den borgerliga regeringsmajoriteten försättas i minoritet. Höstens val måste ge landet en ny regering, en radikal arbetarregering med en radikal arbetarpolitik på sitt program. En viktig uppgift för en sådan regering måste vara att vidta nödvändiga åtgärder för att garantera landets folkpensionärer en tryggad ålderdom.

Vänsterpartiet kommunisterna företräder en sådan politik och vill tillsammans med andra kämpa för denna och för en bättre framtid för Sverige. I det arbetet vet vi att många pensionärer deltar och aktivt kommer att medverka i höstens valrörelse.

GERTRUD SIGURDSEN (s):

Herr talman! Vid kammarens allmänpolitiska debatt för någon månad sedan redovisade Gunnar Nilsson LO:s syn mer allmänt på den ekonomiska politiken. Jag skall därför i mitt inlägg begränsa mig till några synpunkter på skatterna.

Det skatteförslag som folkpartiregeringen har presenterat följer ungefär samma behandlingsordning som LO fått vänja sig vid under den borgerliga trepartiregeringen, dvs. man har under ett massmedialt buller kallats till s. k. överläggningar. Där har man fått redovisa sina synpunkter. Därefter har regeringen lagt ett av LO obesett förslag, som visar att det aldrig varit fråga om några egentliga överläggningar. LO:s synpunkter är inte på något sätt beaktade.

Folkpartiregeringen fullföljer med det här skatteförslaget trepartiregeringens linje. Man gör en skatteomläggning som inte är bra för den stora gruppen LO-medlemmar. Om förslaget genomförs kommer det att kompli-

cera de kommande avtalsförhandlingarna. Än en gång motverkar en borgerlig regering fackföreningsrörelsens solidariska lönepolitik genom en skatteomläggning.

I och för sig behövs det skatteomläggningar för att mota inflationens effekter. Marginalskattelättnader kan också vara eftersträvsvärda. Men för bägge gäller att de måste göras med hänsyn till sina fördelningseffekter. Folkpartiet tar inte de hänsynen vare sig i det ena eller det andra fallet – och summan av det blir ett dåligt resultat för LO:s medlemmar.

Indexreglering av skatten innebär i allmänhet att man överskattar inflationens effekter för höginkomsttagarna. De har en annan sammansättning av sin konsumtion än konsumentprisindex. De har också råd och möjligheter att gardera sig mot inflationen genom stora avdrag. För låginkomsttagarna gäller i regel motsatsen. Beroende på var man lägger tyngdpunkten i en skatteomläggning när priserna stiger, kan man välja hur man vill lindra inflationens plågor. Folkpartiregeringen avstår med indexregleringen från att lätta bördorna för de värst drabbade.

Ovanpå den bakvända fördelningspolitik som indexregleringen innebär lägger man så en marginalskattelättnad. Det gynnar höginkomsttagarna ännu mer. Man väljer alltså att ge en extra skattelindring till dem som genom indexregleringen redan fått inflationen neutraliserad.

Sett ur lönepolitisk synvinkel innebär regeringsförslaget att man redan innan man går till förhandlingsbordet har gett de bäst ställda en inteckning i den lilla ökning av konsumtionsutrymmet som löntagarna har att dela på. Det blir en näst intill omöjlig uppgift att med låglönesatsningar kunna vrida rätt det regeringen ställer till.

Någon förändring av själva skattesystemet innebär inte regeringens förslag. För att kunna göra marginalskattesänkningar, som inte får de stötande effekter jag pekat på, måste man komplettera med andra ingrepp i skattesystemet. Socialdemokraterna har pekat på sådana, exempelvis förändringar i avdragssystemet och sänkningar av kommunalskatten.

I det socialdemokratiska skattealternativet ingår också att man inför en produktionsskatt. Det förslaget svarar mot ett gammalt fackligt krav på att lägga skatten nära produktionen. LO ställer alltså upp bakom principen om en produktionsskatt.

Produktionsskatten innebär ett steg vidare på den linje som valdes i samband med Hagaöverenskommelserna, dvs. att man fick en koppling i tiden mellan skattereformer och avtalsrörelser. Det skall inte döljas att sådana kopplingar rymmer en hög grad av balanskonst. Om fackföreningsrörelsen skall ta de nödvändiga samhällsekonomiska hänsynen måste politikerna klara två saker:

1. Det måste finnas något kvar att förhandla om, så att lönerörelserna blir meningsfulla. Det finns viktiga fördelningsproblem, som kan lösas bara med lönepolitikens hjälp.

2. Samhällets fördelningspolitik måste vara sådan att den inte gör det omöjligt för löntagarorganisationerna att någorlunda kunna samsas inom det utrymme som återstår för löneförhandlingar.

Jag vill än en gång stryka under – med särskild adress till Nils Åsling, Björn Molin och Staffan Burenstam Linder, som tidigare har förklarat att de instämmer i vad Gunnar Nilsson sagt i en intervju – att från fackligt håll principen om produktionsskatt aldrig har ifrågasatts. Däremot har vi velat peka på några förutsättningar, som måste råda för dess genomförande. Hagapolitiken kunde genomföras utan att fackföreningsrörelsen band sig för något samhällskontrakt eller en statlig inkomstpolitik. Och sköter politikerna sin del, helst bättre än folkpartiregeringen, är vi övertygade om att det också går att finna de praktiska lösningar som gör produktionsskatten till en viktig del i en nödvändig skattereform.

BO LUNDGREN (m):

Herr talman! I tidigare anföranden i dagens debatt har moderata företrädare klargjort vilka samhällsekonomiska problem det höga skattetrycket i vårt land leder till. Det har också påvisats vilka negativa effekter i olika avseenden som ett införande av den produktionsfaktorsskatt som socialdemokraterna föreslagit skulle få.

Det nuvarande skattesystemet innehåller i sin uppbyggnad faktorer som motverkar en positiv ekonomisk utveckling och inte minst bromsar de enskilda människornas förutsättningar att få så stor valfrihet som möjligt och deras möjlighet att känna att det lönar sig att arbeta och ta initiativ. Under den borgerliga trepartiregeringens tid genomfördes flera reformer som syftade till ett förbättrat skattesystem. Bland de viktigare förändringarna kan nämnas inflationsskyddet av den statliga inkomstskatteskalan.

Det återstår emellertid mycket att göra. De höga marginalskatterna måste dämpas. De leder till hög inflationstakt, minskande arbetsvilja och ökat skattefiffel. Det är därför vi moderater kräver att beslut tas om ett första rejält steg mot målet: att marginalskatten för vanliga inkomsttagare skall vara högst 50 %. Det bör dessutom enligt vår mening sättas ett tak för hur hög marginalskatten får vara. Vi menar att medborgarna bör garanteras att få behålla åtminstone en viss del av varje inkomstökning.

Marginalskatternas negativa verkningar förstärks dessutom av utformningen av vissa bidrags- och avgiftsregler. Dessa marginaeffekter kan för olika familjetyper i vissa vanliga inkomstlägen – låt oss ta som exempel 60 000–80 000 kr. i beskattningsbar inkomst – leda till att man bara får behålla mellan 10 och 20 kr. av en inkomstökning på 100. Detta är naturligtvis orimligt. Regeringen måste därför göra en snabb översyn av möjligheterna att samordna skatte- och socialpolitiken på ett sådant sätt att dessa marginaeffekter kan undvikas.

Herr talman! Under 1970-talet är det främst de snabba kommunala skattehöjningarna som bidragit till det ökade skattetrycket. Den kommunala medelutdebiteringen var 1970 20:18 kr. och är 1979 28:03 kr. per skattekrona, exkl. kyrkoskatt.

Det kommunala skattetryckets snabba utveckling har berott dels på en expansion av verksamheten, dels på en ogynnsam inverkan av de stigande arbetsgivaravgifterna och effekterna för kommunerna och landstingen av

olika riksdagsbeslut. Som exempel på det sistnämnda kan nämnas den nya arbetsmiljölagstiftning som för kommuner och landsting innebär kraftiga kostnadsstegringar som de inte kunnat räkna med.

Kommunalekonomiska utredningen fann att om volymökningen för den kommunala konsumtionen mellan 1977 och 1985 uppgår till 3,5 % per år, ger detta en kommunal utdebitering på ungefär 36 kr. 1985. En sådan utveckling är inte acceptabel.

Skulle en fortsatt snabb volymexpansion på den kommunala sidan godtas, förutsätter detta i sin tur ett tillförande av statliga medel för att undvika alltför drastiska kommunalskatteshöjningar. Å andra sidan är de samhällsekonomiska konsekvenserna av ständigt ökande statliga bidrag till kommunerna också oacceptabla. Huvudfrågan är därför hur man skall kunna begränsa den kommunala volymexpansionen.

I första hand bör givetvis frivilliga överenskommelser mellan staten och kommunerna eftersträvas. Skulle denna metod inte visa sig verkningfull – och det kan i och för sig mot bakgrund av vad som har hänt de senaste åren ifrågasättas om så kan vara fallet – måste ett införande av någon form av kommunalt skattetak övervägas. Den huvudinvändning som i debatten har riktats mot ett sådant förslag är att det skulle komma att begränsa den kommunala självstyrelsen. Det argumentet är emellertid föga hållbart. Kommunerna har alltid en ekonomisk ram för sitt agerande. Den ramen kan bestämmas av staten, av vad kommunernas förtroendemän anser politiskt möjligt eller av att resurserna vid en fortsatt fri expansion helt enkelt upphör att växa. Kärnan i den kommunala självstyrelsen är rätten att disponera tillgängliga medel på ett fritt sätt. Men även här finns en rad restriktioner. Den kommunala friheten är emellertid i vårt land större än på flera andra håll. Man kan konstatera att den reella självstyrelsen i kommuner och landsting inte främjas utan tvärtom hotas av den nuvarande utvecklingen av kommunalskatterna.

Självfallet utesluter inte en strävan att begränsa den kommunala volymexpansionen en övergång till ett rättvisare system för kommunal skatteutjämnning. Det förslag i denna riktning som framlades av kommunalekonomiska utredningen bör därför kunna genomföras stegvis.

Sammanfattningsvis, herr talman, kan följande krav ställas när det gäller den kommunala skatteutvecklingen:

1. Staten och kommunerna måste gemensamt ha målsättningen att hindra en kommunal volymexpansion utöver den samhällsekonomiskt acceptabla. Detta utesluter ju inte ökning av de åtaganden man gör mot bakgrund av att vi förhoppningsvis i detta land kommer att fortsättningsvis ha en tillfredsställande ekonomisk tillväxt. Genom dessa åtgärder kan också den nuvarande skatteutvecklingen brytas.

2. Som medel för att uppnå detta måste i första hand frivilliga åtaganden användas. Skulle den metoden inte visa sig vara effektiv, måste en beredskap finnas för att man skall kunna införa någon form av kommunalt skattetak. Detta måste emellertid utformas så, att hänsyn kan tas till enskilda kommuners olika situationer.

3. Riksdag och regering får inte ålägga kommunerna nya uppgifter utan att ange hur finansieringen skall ske. Direktiv har givits till statliga utredningar om att redovisa de ekonomiska konsekvenserna av olika förslag. Samma kostnadsmedvetande och samma ansvar måste givetvis vi riksdagsledamöter ålägga oss själva.

4. Statliga bidrag till kommunerna bör i första hand utformas på ett generellt sätt och inte efter något slags "morotsprincip" som i sin tur skulle stimulera den kommunala expansionen.

ROLF HAGEL (apk):

Herr talman! De borgerliga partiernas företrädare här i debatten talar å ena sidan om att vi är på väg upp ur krisen och kan skönja en ljusare framtid. Å andra sidan höjer man ett varnande finger mot landets arbetare och vill att de skall vara återhållsamma för att inte den uppåtgående trenden skall brytas och ersättas av sin motsats.

För de arbetande människorna i landet framstår inte situationen som särskilt ljus. Prisstegringar på mat och bostäder har urholkat levnadsstandarden. Återhållsamheten på den sociala sektorn har ytterligare försämrat situationen för dem som redan tidigare hade det sämst i samhället. Arbetslösheten växer, och allt fler vägras rätten att erhålla ett jobb. Detta är vad som har kallats svångremspolitik och som syftar till att försämrå villkoren för vanligt folk just för att skapa bättre villkor för de stora monopolen.

Vad är det nu för bedömningar som ligger till grund för att folkpartiregeringen ser en ljusare framtid? – Jag antar att det då också innebär en ljusare framtid för vanligt folk. Ja, grunden ligger naturligtvis i den bedömning av den kapitalistiska utvecklingen som görs i årets finansplan. Men denna bedömning bygger på en revidering uppåt av OECD:s siffror för såväl världshandelns ökning som bruttonationalproduktens tillväxt. Men det finns faktiskt en rad omständigheter som pekar på att dessa prognoser inte kommer att hålla.

En sådan punkt är den framtida oljeexporten från Iran, andra är USA-dollar och de kapitalistiska valutaproblemen liksom stagnationen i USA:s ekonomi. Det finns också all anledning att peka på prisutvecklingen på råvarumarknaden.

Utvecklingen på dessa områden talar inte för de antaganden som finansplanen grundar sig på och som är en förutsättning för den aviserade tillväxten av bruttonationalprodukten med 5,5 % och dessutom en kraftigare exportökning än ökningen av världshandeln i övrigt. Nej, allt pekar nog i motsatt riktning. Allt talar säkert för en fortsatt fördjupning av den kapitalistiska krisen. Mot den beräknade exportökningen talar också det förhållandet att de stora monopolen har utnyttjat tillfället att trots såväl devalveringen som den dåliga avtalsuppgörelsen ytterligare höja sina exportpriser.

Andra halvåret 1978 steg exportpriserna med inte mindre än 10 %. Den av regeringen dikterade återhållsamheten för de arbetande människorna och nedskrivningen av kronans värde utnyttjades alltså av monopolen för att de

ytterligare skulle kunna öka sina vinster. Därutöver bidrar monopolens prispolitik till att ytterligare försvåra försäljningen av svenska produkter på världsmarknaden.

På sikt innebär också en anpassning till EG:s strukturomvandlingspolitik som regeringen f. n. bedriver en fara för Sverige som industrination. Trepartiregeringen fick en klapp på axeln av EG:s kommission för varvsfrågor för att Sverige på ett framgångsrikt och mycket snabbt sätt hade anpassat landets varvskapacitet till EG:s krav – dvs. man hade snabbt skurit ner landets varvskapacitet. Den anpassningen innebär att mycken yrkesskicklighet föspilldes. Mängder av maskiner och verkstäder står outnyttjade. Varvsarbetare får lämna sina jobb för att sälla sig till andra branschers utslagna i kö efter jobb som blir allt färre. När Sten A. Olsson nyligen lade ut en miljardorder på byggandet av färjor utomlands, så var ett av argumenten att de svenska varven inte hade kapacitet att ta hem ordern.

Vad kommer denna politik att leda till i sin förlängning? Vart leder denna anpassning till monopolens krav? Jo, det leder till att vårt land kommer att förvandlas till en industriell kyrkogård, där förädlingen kommer att få en alltmer undanskymd plats samtidigt som exporten av råvaror och lågförädlade produkter blir dominerande, med åtföljande färre arbetstillfällen och en allt hårdare exploatering av landets naturrikedomar.

I stället för en anpassning till EG:s krav borde vårt land öka satsningarna på att utveckla handeln med de socialistiska länderna, där det har uttalats behov av såväl svensk malm som beställningar av båtar. Men tyvärr går utvecklingen i motsatt riktning, och vi går mot en allt hårdare knytning till de krisdrabbade ländernas marknad, nämligen den kapitalistiska marknaden.

Mycket har hänt sedan regeringen lade fram sitt budgetförslag, sade det ansvariga statsrådet i sitt huvudinlägg här tidigare. Men vad som har sagts ligger ändå fast, tillade han.

I motionen 1118 karakteriserar arbetarpartiet kommunisterna budgetförslaget som ett aktstycke fyllt av förhoppningar om att den kapitalistiska omvärlden – främst Västtyskland – skulle hjälpa folkpartiregeringen ur dess svårigheter. På dessa fromma förhoppningar formulerade man målet för den ekonomiska politiken till att omfatta full sysselsättning, rättvis inkomstfördelning, regional balans etc.

Trots att arbetslösheten har ökat under de två månader som gått av 1979 framhärdar herr Mundebo med att servera karameller av typen "långsamt sjunkande arbetslöshet". Detta försök att dölja verkligheten med fraser kan möjligen tillfredsställa trogna folkpartisters behov av uppmuntran. För majoriteten av arbetare och tjänstemän är det djupt illavarslande. Det visar att folkpartiregeringen tänker fortsätta att bedriva arbetslöshetspolitik på EG:s villkor.

Också budget- och ekonomiministerns tal om ökad privat konsumtion är ett illusionsnummer. Den politiska hederligheten kräver att herr Mundebo svarar på följande frågor:

1. Vilka grupper har möjligheter att öka sin privata konsumtion?
2. Vilka möjligheter att höja sin privata konsumtion har de över en kvarts

miljön invånare som är ställda utanför den reguljära arbetsmarknaden?

3. Korresponderar avvecklingen av prisstoppet på vissa produkter och en uppluckring av prisregleringen med målsättningen ökad privat konsumtion?

I avvaktan på ett svar vill jag understryka nödvändigheten av att arbetare, lägre tjänstemän, folkpensionärer och andra som drabbats av svångremspolitiken får en ökad köpkraft. Det står helt klart att detta måste ske med medel som uppenbarligen verkar avskräckande på herr Mundebo – det var nästan med skräck i stämman som han tidigare nämnde Storbritannien. Men om han fortsätter att frikostigt gynna aktieägarna på arbetarklassens bekostnad, så kan skräckvisionen faktiskt bli verklighet. I samtliga de stora EG-länderna reser sig nu arbetarna till målmedveten kamp både för arbete och för ökad privat konsumtion.

Herr talman! I motionen 1118 har vi pekat på den absoluta nödvändigheten av en självständig svensk ekonomisk politik. Konkret innebär det stopp för kapitalflykt, som till sitt innehåll inte är något annat än en fortsatt avindustrialisering. Den svenska industriella potentialen måste utnyttjas för en ökad vidareförädling av basindustriernas produkter.

Nödvändigheten av en ökning av bostadsbyggandet har tidigare nämnts i denna debatt. Jag vill understryka denna nödvändighet genom att hänvisa till att vi föreslagit en höjning av produktionen till 100 000 lägenheter per år.

Till en självständig ekonomisk politik hör också ett tillvaratagande av de egna energitillgångarna med åtföljande minskning av det politiska och ekonomiska beroendet av de kapitalistiska oljemonopolen. Arbetarpartiet kommunisterna betraktar det som ett oförsvarligt slöseri att inte utvinna de enorma rikedomar av uran som finns inom vårt lands gränser. Dessa rikedomar liksom den högt utvecklade teknologin på reaktorindustrins område skulle sammantaget kunna bli en svensk exportprodukt med god lönsamhet som aktivt skulle kunna bidra till att minska oljeberoendet. Att detta därtill skulle innebära att miljön förbättrades genom nedbringandet av förbränningen av fossila bränslen gör ju inte frågan mindre angelägen.

Herr talman! Jag vill också säga några ord om skattepolitiken.

Staffan Burenstam Linder tog upp vad han kallade den asociala skattepolitiken. Jag uppfattar moderaternas kritik av skattepolitiken som ett exempel på den bekanta ta-fast-tjuven-taktiken. Problemet med svensk skattepolitik är ju framför allt att just moderaternas folk – storföretagarna, monopolen och de verkligt stora inkomsttagarna – klarar sig väldigt lindrigt undan, medan de vanliga inkomsttagarna är de som verkligen drabbas hårt.

Det finns anledning att upprepa att Sverige har världens högsta arbetar-skatte, samtidigt som företagsbeskattningen ligger på en nivå som är en av de lägsta i hela världen. Trots alla de lappar som genom åren sytts in i det lapptäcke som skattepolitiken brukar liknas vid har ändå resultatet blivit att de arbetandes skattebördor blivit allt tyngre.

Det beräknas att före 1980-talets slut kommer mer än halva befolkningen att betala över 75 % av sin inkomst i skatt. För de arbetande människorna är ett sådant skattetryck helt oacceptabelt. Vi vet dessutom att vårt samhälle

kommer att kräva allt fler människor i den typ av arbetsuppgifter som ligger inom sjukvården, barnomsorgen, administrationen och förvaltningen. Vi vet också att allt fler uppgifter i den värdeskapande produktionen kommer att utföras av maskiner och robotar och att, under de nuvarande ägarförhållandena, vinsten av produktionen kommer att gå till enskilda grupper och monopol.

Därför krävs det i nuläget en annan skattepolitik. Det framgår allt tydligare att den nuvarande skattepolitiken har hamnat i en återvändsgränd. Skattepolitiken bidrar till att försämra det strukturella budgetunderskottet – och låt mig understryka att det handlar om ett strukturellt och inte ett konjunkturbetingat budgetunderskott. I finansutskottets betänkande konstateras, att Sverige befinner sig i en stark uppgångsfas, men samtidigt är det så att budgetunderskottet inte bara består utan växer och f. n. utgör ca 8–10 % av BNP.

De växande statsskulderna kommer i framtiden att undergräva den sociala servicen. Exempel härpå är den debatt som just nu förs om pensionärernas villkor under 1980-talet och de tankar på en ökad avgiftsfinansiering som bl. a. framkom från den Bjurelska utredningen.

Detta visar på att den nuvarande skattepolitiken från arbetarnas synpunkt inte håller måttet för vare sig dagens eller morgondagens minimikrav. Detta är bakgrunden till vårt skatteförslag, som innebär beskattning av produktionen i stället för av inkomst och konsumtion.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionerna 1118 och 824 i berörda delar.

KNUT JOHANSSON (s):

Herr talman! I den folkpartistiska regeringens budget liksom hos dess talesmän i den här debatten finns en ton av självbelåtenhet och förnöjsamhet över sakernas tillstånd och tidens gång. I folkpartiets Sverige är det frid och fröjd – det tycks vara ledmotivet i beskrivningen av den svenska ekonomin. En och annan bekymrad fundering kan man väl finna men mest av allt ändå ett belåtet mysande över att Sverige tycks vara på väg upp ur de senaste årens ekonomiska djupdykningar.

Utskottsmajoriteten inleder sin beskrivning av den svenska ekonomin med bl. a. följande uttalande: "Den kombinerade verkan av devalveringarna under 1977 och återhållsamma löncavtal 1978–79 har förbättrat vårt lands relativa kostnadsläge och återgett svensk industri dess konkurrenskraft."

Ja, herr talman, nog hade det väl varit på sin plats att till detta också hade fogats: men detta har skett på löntagarnas och småfolkets bekostnad.

Förträfflighetstemat ljuder falskt och det skorrar illa i öronen på många tusen arbetare och tjänstemän. För vare sig folkpartisterna vill tro det eller ej – eller vill medge det eller ej – har det varit kärva år för löntagarna under 1977 och 1978. Det finns människor i det här landet som de senaste åren fått det bättre; självfallet är det så. Men det är en ringa minoritet av befolkningen. Och inom denna lilla grupp har det överväldigande flertalet redan tidigare varit ganska hyggligt lottade. De breda grupperna av löntagare, de har "

folkpartiets Sverige" fått det sämre.

Nyligen publicerade LO:s utredningsavdelning resultaten av en undersökning om vad som hänt med en genomsnittlig LO-medlems köpkraft de senaste två åren. Han eller hon fick sin köpkraft försämrad med 2,0–2,5 % under 1978. Året innan, dvs. 1977, minskade den med 2,5–3,0 %. Det är med andra ord en reallönesänkning med ungefär 5 %.

Jag vill gärna påminna de folkpartistiska statsråden om dessa fakta och om människornas erfarenhet av ett par års borgerligt regeringsinnehav, innan självbelåtenheten griper alltför djupt och brett omkring sig i det liberala lägret.

Det är – det utgår jag ifrån – en medveten politik som lett till den omfördelning av inkomster och välbstånd som vi nu kan registrera. Låt mig bara helt kort poängtera att det är en myt att sänkta reallöner skulle göra det lättare för Sverige att överleva som industrination. Den myten bekämpar vi socialdemokrater. Den ger en falsk bild av verkligheten och de problem vi står inför. Som vi framhållit i vår reservation till utskottsbetänkandet är det genom näringspolitiska åtgärder vi kan klara omställningen och förnyelsen av svenskt näringsliv de kommande årtiondena.

Inte heller i denna debatt kan jag, herr talman, underlåta att ta upp byggandet och då främst bostadspolitik.

Vi har en bostadsminister som förefaller helt obekymrad över att produktionen av nya bostäder ligger långt under de blygsamma mål hon själv ställt upp.

För 1977 var igångsättningen ungefär 54 000 lägenheter eller noga räknat 53 929. För 1978 utlovades byggstart på 60 000 lägenheter – det stannade vid 56 199. Nu uppställs ännu en gång 60 000 lägenheter som mål. Men det är inte mycket som görs från regeringens sida för att få bättre fart på nyproduktionen. Och det fyller mig med pessimism om möjligheterna att lyckas nå ens de mycket otillräckliga 60 000 i nyproduktion.

Mera i förbigående vill jag påpeka att inte heller Svenska byggnadsentreprenörföreningen, som ju står fru Friggebo och hennes parti närmare än vad den står mig, har någon större tilltro till den nuvarande regeringens bedömning av byggsektorns expansion under detta år. Också Entreprenörföreningen menar, enligt vad man kan inhämta i Dagens Industri den 20 februari, att regeringskansliet varit optimistiskt i överkant när bostadsbyggandets omfattning beräknats.

Det är nu inte bara byggandets otillräckliga omfattning och bostadsdepartementets ovilja till en meningsfull dialog om vad som skall göras för att öka den som vi socialdemokrater kritiserar. Tecken tyder också på att kostnadsutvecklingen gått så snabbt under de senaste åren att ett visst köpmotstånd börjat märkas på sina håll i landet.

Situationen på bostadssektorn är alltså, efter två och ett halvt år med fru Friggebo som del- och helansvarig, den att vi har:

1. en klar ökning av bostadsbristen,
2. en klart otillräcklig nyproduktion och
3. en klar tendens till kostnadsstegringar, som de vanliga bostadssökande

och bostadsbehövande inte förmår att bära.

Ja, herr talman, sådant är resultatet!

Samtidigt tvingas vi notera att vi har en rekordartad byggarbetslöshet och svårigheter för många företag i byggnadsämnes- och byggnadsmaterialbranschen.

Under 1978 tvingades Byggnadsarbetareförbundets arbetslöshetskassa att betala ut närmare en kvarts miljard kronor, närmare bestämt 246 milj. kr., i ersättning till sina medlemmar. Antalet utbetalningsdagar ökade med inte mindre än 53 %.

Här har vi under flera år fört diskussioner om en femte semestervecka. En norrbottnisk byggnadsarbetare fick förra året finna sig i en "tvångssemester" på fem extra veckor. Arbetslöshetskassan utbetalade då till Byggnads medlemmar i vårt nordligaste län ersättning motsvarande drygt 32 dagar per medlem.

Av landets byggnadsarbetare gick i början av februari månad drygt 8 % arbetslösa.

Det är ett avancerat slöseri med pengar och med mänskliga resurser som pågår i folkpartiets Sverige. Att man nu äntligen presenterat ett s. k. Norrbottenspaket förändrar ingalunda helhetsbilden och min värdering.

Socialdemokraterna har i motioner till denna riksdag redovisat sin syn på bostadspolitiken. Tids nog får kammaren tillfälle att pröva de förslag som vi där fört fram. I detta sammanhang har jag helt kort velat betona att socialdemokratin till skillnad från regeringen tillmäter byggandet en viktig roll för att styra och påverka temperaturen i samhällsekonomin och för att hävda sysselsättningen.

Jag hade föreställt mig att, när bostadsdepartementet inte längre låg inom räckhåll för Gösta Bohmans hårda nypor, skulle vi få se en offensivare politik inom denna sektor. Men mina förhoppningar har kommit på skam.

Byggandets kreditförsörjning är fortfarande ett problem som är en bidragande orsak till en begränsning och ryckighet i bostadsproduktionen.

Förra året uppstod kreditsvårigheter i februari månad. Bortsett från juli månad hade vi i februari den lägsta månadssiffran under hela året. Men för att statistiskt redovisa sitt åtagande lämnade man för fjärde kvartalet byggnadskreditiv för ca 30 % av hela årskvoten. Den var, som jag redan nämnt, 56 199 lägenheter. Var och en vet vad det betyder för igångsättning av byggande. Konsekvenserna av detta, inte minst i kostnadshänseende, kräver inga kommentarer.

Herr talman! Mot den här bakgrunden avvaktas med stort intresse regeringens besked om hur man tänker lösa bostadssektorns finansiering. Jag yrkar bifall till de vid finansutskottets betänkande fogade socialdemokratiska reservationerna.

ANTON FÄGELSBO (c):

Herr talman! Finansutskottets betänkande nr 20 bygger på finansplanen och på budgetförslaget men också på ett antal motioner. Jag skall här med några ord beröra en av de motionerna.

Vid flera tillfällen har genom offentliga framställningar och påstötningar påtalats att penningpolitik och jordbrukspolitik befinner sig i otakt. Lånekön vid Sveriges allmänna hypoteksbank är en mätare på den otillfredsställande kapitalituationen inom lantbruket. Den, när det gäller såväl tiden som volymen, starkt utökade lönekön vid Hypoteksbanken – från 70 milj. kr. 1970 till nu ca 5 000 milj. kr. och väntetider på mellan 5 och 6 år – avspeglar detta. De höjningar av emissionsrätten som tillkommit under 1979 har mottagits med tacksamhet, men de har inte alls varit tillräckliga för att hindra att lånekön tillväxt ytterligare.

Stigande fastighetspriser, stort behov av investeringar i maskiner och byggnader och en låg benägenhet hos säljare att kvarstå med en del av köpeskillingen genom s. k. säljarreverser är de främsta orsakerna till det ökade kapitalbehovet. De fastigheter som övertas har i regel ett stort behov av nyinvesteringar för en rationell produktion. Även förbättringar av markanläggningar och strukturförbättringar är vanligen erforderliga. Dessa investeringsbehov påverkas dels av det faktum att under 1960-talet investeringar ej kom till stånd på grund av låg lönsamhet, dels av den till följd av jordbrukspolitiken låga investeringsbenägenheten. Jordbruksutredningen har varit väl medveten om de här påtalade förhållandena och har framhållit att en förutsättning för att de jordbrukspolitiska målsättningarna skall uppnås är en tryggad långfristig kapitalförsörjning.

Förvärven av jordbruksfastigheter har även en annan sida. I mycket liten omfattning placeras det kapital som frigörs vid försäljning inom lantbrukssektorn. I stället placeras det, i varje fall ofta, i villafastigheter och stadsfastigheter eller disponeras för andra finansiella placeringar. Detta kapitalutflöde – det måste man ju kalla det – från lantbruket som helhet kräver således sin ersättning.

Tillsammans med föreningsbankerna ombesörjer hypoteksföreningarna ca 75 % av lantbrukets kreditförsörjning. Föreningsbankerna har, i varje fall under det senaste året, trots betydande inlåning haft begränsat utrymme för långfristiga krediter. Begränsningen av Hypoteksbankens obligationsutgivning har medfört att föreningsbankerna interimistiskt, förskottsvis, fått finansiera såväl garantilån som fastighetsförvärv. Detta förutsätter att föreningsbankernas kreditkapacitet är av en sådan omfattning att långsiktiga krediter kan beviljas samtidigt som tillgängligt kreditutrymme också kan disponeras för kortfristig kreditgivning. De omfattande kreditpolitiska restriktioner som åligger föreningsbankerna, liksom andra banker, nödvändiggör avlyft till Hypoteksbanken för att tillgodose den kortfristiga kreditgivningen. dvs. den rena driftkrediten.

Lantbrukets investeringar bör ha en omfattning som möjliggör att förslitet realkapital kan ersättas och ny teknik därigenom utnyttjas, att produktionsresurserna jord och skog kan tillvaratas inom ramen för jordbruks- och regionalpolitiken samt att produktiviteten fortlöpande kan höjas för att uppnå av riksdagen fastställda effektivitets- och inkomstmål.

Den antagna jordbrukspolitiken medför att jordbrukets investeringsvolym även bör få en sådan omfattning och fördelning att regionalpolitiska mål

tillgodoses. Denna del av jordbrukspolitiken har stor betydelse för många glesbygdskommuner, där jord- och skogsbruk är dominerande näringar, men givetvis också i andra bygder.

Lantbruksnäringen har under de senaste åren fått ökad betydelse för förverkligandet av en sysselsättningsskapande regionalpolitik. Summan av sysselsättningstillfällena i ett förlängt produktionsperspektiv måste även beaktas. Jag menar att lantbrukets betydelse för samhällsekonomi och sysselsättning inte skall ses isolerad utan som en del i ett större sammanhang, där råvaruproduktionen och utvecklingen inom lantbruket är avgörande eller av stor betydelse för andra sektorer i samhället. En för snäv avgränsning av lantbruket i betraktande av dess redovisade andel av bruttonationalprodukten eller sysselsättningen i primärproduktionen ger en felaktig bild av lantbrukets betydelse för det svenska samhället. Det är därför nödvändigt, herr talman, att kapital finns tillgängligt för en fortsatt utveckling av de areella näringarna.

Finansutskottets betänkande i den del som behandlar lantbrukskrediterna är ett erkännande av den besvärliga situationen och en uppmaning till att denna måste rättas till. Detta mycket starka och klara ställningstagande från finansutskottets sida måste givetvis hälsas – och det gör jag – med den allra största tillfredsställelse. En tryggad kreditförsörjning kommer att ha den största betydelse för den nya jordbrukspolitikens förverkligande.

Även om finansutskottets skrivning inte formellt tillstyrker motionen i emissionsfrågan, tyder jag dock skrivningen som en fingervisning i enlighet med motionens syfte.

Herr talman! Jag yrkar bifall till finansutskottets hemställan i dess betänkande nr 20.

SVEN-OLOV TRÄFF (m):

Herr talman! Om man bilar i England kommer man förr eller senare att få uppleva att man – liksom här – passerar varningsskyltar. Men där händer det att när man har kört förbi en skylt, som kanske visar tecknet för farlig korsning, och har fortsatt litet längre fram på vägen, står det där ytterligare en skylt med texten "You have been warned" – du har blivit varnad.

Jag tror, herr talman, att vi har anledning att erinra oss detta i dagens läge. Vi befinner oss i en ekonomisk situation som vi aldrig har upplevt förut. I denna kammare har i dag uttalats en hel del varningar, även om de har haft något olika innebörd. Jag är inte alldeles säker på att vi uppfattar de varningarna rätt – jag är rädd för att fartblindheten i vårt land börjar bli närmast total.

Någon av talarna – jag tror det var Staffan Burenstam Linder – sade tidigare att han kände sig ganska ensam här i kammaren när det gällde att beskriva den verklighet som vi trots allt lever i men att han upplevde att det var många fler utanför riksdagshuset som hade en klar uppfattning i frågan. Jag tror att inte bara de mycket klara varningar som under senare tid har presenterats av olika utredningar är värda att tas på allvar, utan att vi också har all anledning

att lyssna – även i det här ljudisolerade huset – till mullret från folkdjupet.

Vårt skatte- och bidragssystem börjar få rent destruktiva effekter. Det är då inte märkligt att den enskilde arbetaren i dag enkelt och klart tycker att också hederligt arbete måste löna sig – även på heltid.

Det har under senare tid även funnits varningar av annat slag. Jag vill gärna ta tillfället i akt att erinra om den uppvaktning för regeringen som samtliga näringslivets centrala organisationer gjorde på Luciadagen förra året. Detta var självfallet inte någon tom demonstration. Det var inget utslag av några företagsgoistiska motiv och det var inget försök att skjuta ansvaret ifrån företagsledare och företagsägare, utan det var en stark önskan och, med ansvar inför näringslivets framtid, en nödvändighet att få redovisa hur man från näringslivets sida upplever situationen och klargöra för de politiska beslutsfattarna hur belastningen på företagen i dag är och hur vår konkurrenssituation är. Det har i dag några gånger talats om att vi är på väg uppåt. All right, den lägsta punkten är väl passerad och en viss svängning kan vi notera. Men om vi när det gäller återerövrade marknadsandelar noterar att den erövringen inskränker sig till en enda fattig procent så kanske entusiasmen blir något dämpad.

Det är i det här huset vi har att ta ansvaret för de beslut som avgör näringslivets möjligheter att på sikt bemästra den uppkomna situationen. Då måste vi komma ihåg att gamla konjunkturmönster inte längre gäller. Vi står, som jag och flera med mig tror, inför en ganska ny situation. Här är det fråga om omtänkande och sådant är alltid svårt. Men det blir inte lättare om vi försöker blunda och ägna oss åt ett önsketänkande i vissa stycken.

Jag saknar en realism som jag tyckte fanns tidigare i många sammanhang i denna kammare både hos den nuvarande oppositionen då den var i regeringsställning och hos den nuvarande regeringen då den satt i oppositionsbänkarna. Framför allt noterade jag skillnaden i det första fallet. Företagen vill inte enbart känna den förtröstan som skulle kunna uttryckas i en travestering på den gamla psalmen: Blott en dag, ett statsbidrag i sänder.

Men, herr talman, det är inte med allmänna talesätt vi löser problemen. Vi måste bildligt talat kavla upp skjortärmarna och ta itu med problemen var de än finns. Jag vill i dag bidra med en liten kartläggning av en sektor som hittills, mig veterligt, inte har varit föremål för någon samlad överblick.

I det budgetförslag som ligger framför oss återfinns anslag till svenskt organisationsväsende på sammanlagt nära 2,6 miljarder kronor, alltså ett belopp som är större än mången huvudtitel. Dessutom lämnar kommuner och landsting bidrag till folkrörelser och andra organisationer på drygt 1 miljard kronor.

Det här betyder att var och en av landets sex miljoner inkomsttagare blir ålagd att subventionera organisationer med 600 kr. nästa budgetår. Det var först i fjol som vi, tack vare trepartiregeringen, fick en samlad redovisning av de skattefinansierade bidragen till folkrörelser och organisationer. Kommundepartementet gav nämligen då ut två översikter, dels över anslag från staten,

dels över anslag från landsting och kommuner. Någon debatt om de här skrifterna har ännu inte kommit i gång, förmodligen beroende på att materialet inte är särskilt lättsmält. Den statliga översikten – som är den mest detaljerade – visade att de statliga organisationsanslagen för 1976/77 uppgick till drygt 1,6 miljarder kronor – inkluderande 200 miljoner i presstödd. Enligt den andra skriften beviljade landstingen för samma tid organisationsanslag med ca 100 milj. kr. och kommunerna med 600 milj. kr. För statens del kan man följa utvecklingen i de senare budgetpropositionerna. I årets är organisationsanslagen upptagna till 2,6 miljarder kronor, vilket innebär att de på fyra år har ökat med 60 %. Som jämförelse kan nämnas att de totala egentliga statsutgifterna på driftbudgeten under samma tid har ökat med 50 %. Antar man en långsammare tillväxttakt för landstingens och kommunernas organisationsanslag – t. ex. 40 % på fyra år – skulle de nu vara uppe i 1 miljard kronor. Under alla omständigheter tycks det vara så att organisationerna – till vilka många av oss har anknytning – har hävdat sig mycket väl i konkurrensen om skattemedlen.

Av de 2,6 miljarderna i statliga folkrörelse- och organisationsanslag för 1979/80 disponerar utbildningsdepartementet med underlydande organ hela 1,8 miljarder. Ungefär 186 milj. kr. hänför sig till arbetsmarknadsdepartementet, arbetarskyddsfonden i första hand, och ungefär 162 milj. kr. till jordbruksdepartementet, riksidrottsstyrelsen i första hand. UD har hand om 123 miljoner, försvarsdepartementet om 106 miljoner, justitiedepartementet om 70 miljoner, socialdepartementet om 67 miljoner, bostadsdepartementet om 45 miljoner och kommundepartementet om 39 miljoner. Några småskvättar på övriga departement tillkommer.

Man kan också gruppera de här anslagen efter deras rubriker i budgeten. Mest får bildningsverksamheten, nära 1 miljard kronor. Tidnings- och tidskriftsstödet svarar för 365 milj. kr. och idrotts- och ungdomsarbetet för 360 milj. kr. Arbetsmarknad och näringsliv kommer på fjärde plats med 230 miljoner. Sedan följer kulturlivet med 156, freds- och biståndsarbetet med 123, försvarsfrämjandet med 111 och invandrarverksamheten med 106 miljoner. Det direkta partistödet uppgår till 70 miljoner. Handikapparbetet får 50, frikyrkorna 40 och nykterhetsfrämjandet 30 milj. kr. Ytterligare en större post på 45 miljoner går till föreningslivets samlingslokaler.

Allt som allt är det fråga om ett åttiotal anslagsposter, som fördelas av ett fyrtiotal instanser. Enbart för idrotts- och ungdomsarbetet finns exempelvis sju särskilda poster, som handhas av fem olika myndigheter. Ett myller av författningar av högre eller lägre dignitet reglerar anslagen. Ca 50 poster, som tillsammans omfattar 90 % av det totala beloppet, avser s. k. verksamhetsstöd av årligen återkommande natur. Resten är tidsbegränsade projektstöd.

Bidragsmottagarnas antal ligger någonstans mellan 700 och 1 000. I den tidigare nämnda kommundepartementsskriften om de statliga bidragen kan man identifiera ca 600 organisationer, som 1976/77 fick dela på 1,1 miljarder kronor. Mest fick ABF, 214 miljoner ur 15 olika anslag. Därefter kom Riksidrottsförbundet, 138 miljoner ur 6 olika anslag, Vuxenskolan 92

miljoner ur 13 anslag, TBV 65 miljoner ur 5 anslag och LO med underorganisationer 59 miljoner ur 9 anslag. Under det kommande budgetåret kommer ABF och Riksidrottsförbundet allttjämt att toppa listan med 320 resp. 200 milj. kr., men på tredje plats har nu LO ryckt upp med 145 milj. kr.

Fördelningen på olika organisationer av landstingens och kommunernas bidrag finns det inga närmare uppgifter om. Man vet dock att av sammanlagt omkring 700 milj. kr. under budgetåret 1976/77 gick 119 miljoner till ABF.

Någon nämnvärd kontroll över anslagsanvändningen tycks inte förekomma. Av skriften om de statliga bidragen framgår att för att administrera 10 milj. kr. i anslag går det åt två tredjedels manår i genomsnitt. Försvarsorganisationerna och vissa handikapporganisationer bedriver sin verksamhet på uppdrag av staten. Här är kontrollen noggrannare och drar för försvarsorganisationerna hela sju manår per 10 milj. kr. Skolöverstyrelsen, som disponerar de största anslagen, för 1976/77 hela 45 % av det totala beloppet, använder tydligen bara ett tiondels manår för att administrera 10 milj. kr.

Det här beror inte på myndigheterna utan på anslagsvillkoren. Normalt har nämligen mottagaren endast att visa för det första att den verksamhet eller det projekt anslaget avser faller under anslagsrubriken och för det andra att verksamheten eller projektet får en viss omfattning, t. ex. antal timmar, antal medverkande.

Med tillämpning av vissa i vederbörande författning angivna à-priser kan sedan den beviljande instansen räkna ut hur mycket pengar som behövs. Förfarandet är alltså högst summariskt. Beträffande verksamhetsstöden innehåller författningarna understundom en exklusiv uppräknning av de organisationer som får dela på pengarna. Någon bedömning av verksamhetens innehåll görs inte. Kvalitativ kontroll förekommer ej.

Man kan förstå att många skattebetalare anser att detta är en otillfredsställande ordning. Den kan också i vissa fall få egendomliga konsekvenser. Ett par exempel kan vara värda att nämna.

Sälunda fick KPML(r):s tidskrift *Proletären* förra året statligt produktionsstöd med 850 000 kr. av presstödsnämnden. Och LO kunde med SIDA-pengar ge ut skriften "Proletärer i alla länder förenas Eder". I den skriften hävdas att allt multinationellt företagande måste bekämpas. Blockader, sjukskrivningar och fabriksockupationer anges som lämpliga metoder, dock med reservationen att dessa metoder ej bör användas i Sverige. Med skattemedel finansieras också många av de revolutionära flygblad som även vi riksdagsmän kan få i handen när vi vågar oss ut på Sergels torg.

1976/77 gav SIDA exempelvis bidrag till Eritreagruppen, som agiterar mot Etiopiens regering, Saharakommittén, som agiterar mot Marockos regering, och Kommittén för Östra Timor, som agiterar mot Indonesiens regering.

Det är självklart – jag tror att alla här tycker det – att Sverige som ett fritt land får lov att tolerera sådana här aktiviteter. Den fråga som majoriteten av skattebetalarna ställer sig är nog, varför de också skall tvingas medverka i finansieringen av dem.

Ett standard svar på den frågan från politikerhåll är att en kontroll av

medelsanvändningen medför risk för politisk styrning av anslagsfördelningen och att vi för att hindra en sådan styrning får finna oss i sådana här konstigheter. Man menar också att en eller annan miljon av de totalt 3 600 miljonerna inte kan spela så stor roll.

Men hur är det egentligen? Sker verkligen anslagsfördelningen utan all politisk styrning? Frågan är motiverad. Man kan nämligen räkna fram hur mycket av de redovisade statliga anslagen 1976/77 som gick till organisationer med partipolitisk anknytning.

Som jag sade förut kunde enskilda mottagare identifieras för ungefär 1,1 miljarder kronor. Klart partianknutna organisationer kunde identifieras i fråga om ungefär hälften av beloppet eller 511 milj. kr. Av dessa 511 miljoner tog socialdemokraterna, inkl. LO och ABF, hand om hela 64 %, medan de borgerliga, inkl. Vuxenskolan, Medborgarskolan och LRF, erhöll 34 %. Återstående 2 % tillföll vpk och andra vänsterextremistiska grupper.

I den här redovisningen ingår t. ex. inte presstödet, eftersom kommunde-
partementsskriften inte visar fördelningen av detta på olika mottagare. Hur det är konstruerat vet vi emellertid. Av 1978 års produktionsstöd om sammanlagt 189 milj. kr. fick A-pressen 110 miljoner, dvs. 58 %, pressen till vänster om SAP 3,5 miljoner, eller 2 %, och alla andra tidningar tillsammans 40 %.

Det finns också andra sätt för majoriteten att gynna egna intressen. Det är inte alltid fördelningsnormerna är fastlagda i en författning antagen av riksdagen, utan ofta har vederbörande myndighet viss frihet att utforma sina egna regler. Arbetarskyddsfonden – med en majoritet av socialdemokrater och arbetstagare – har t. ex. vid fördelningen av de s. k. MBL-pengarna övergivit den till riksdagen ursprungligen redovisade principen att 80 % skulle gå till arbetstagarna och 20 % till arbetsgivarna och mot minoritetens protester lämnat ut 85 % till arbetstagarna och 15 till arbetsgivarna.

Exempel finns också på att olika organ – med liknande sammansättning – tillgodosett ABF framför andra studieförbund genom att fördela tillgängliga medel i förhållande till antalet enskilda medlemmar i anslutna organisationer. En LO-medlem, som samtidigt tillhör SAP, KF och Hyresgästernas riksförbund, räknas då som fyra medlemmar – även om vederbörande är kollektivt ansluten till en eller flera av dessa organisationer. Tilläggas kan att beslut av det här slaget normalt inte kan överklagas.

Jag har ingen känsla av att de här förhållandena ändrats efter regimskiftet 1976. Risken för politisk styrning av anslagsfördelningen är sålunda på intet vis eliminerad genom att även KPML(r) och andra grupper med negativ inställning till vårt nuvarande samhällsskick också får en och annan släng av slev.

Låt så vara, säger organisationernas företrädare. Vi skall i alla fall inte ha någon kvalitetskontroll av anslagsanvändningen, eftersom en sådan är ägnad att beskära folkrörelsernas frihet.

Hur oinskränkt är då denna frihet? Föreligger det möjligen inte i verkligheten såväl ekonomiska som andra bindningar? ABF fick 1976/77 statsbidrag med 214 milj. kr. och samtidigt, enligt sin egen årsberättelse, dels

89 miljoner från kommunerna, dels 30 miljoner från landstingen, i allt alltså 333 miljoner i skattemedel. Övriga intäkter för ABF det året låg på endast 14 miljoner, varav 1 miljon var årsavgifter och resten kursavgifter, räntor o. d.

I samma situation befinner sig väldigt många av de organisationer som det allmänna subventionerar. För studieförbunden gäller detta säkert över lag men även för andra organisationer.

Är sådana organisationer då i egentlig mening fria? Den ymniga förekomsten av permanenta personalunioner mellan organisationsledningar, myndigheter och partier tyder på motsatsen. Organisationernas byråkratier har blivit oberoende av medlemmarna, men den friheten är ju raka motsatsen till vad man menar med organisationsfrihet.

Särskilt betänkelig är den enorma satsningen av skattemedel under senare år på arbetstagarorganisationerna. 1976/77 uppgick de direkta statliga anslagen till LO, TCO och SACO/SR med underorganisationer till omkring 93 milj. kr. I det budgetförslag som vi i dag behandlar har de kommit upp till 240 miljoner (inkl. vissa tillskott av arbetsgivaravgifter) – en ökning sålunda på fyra år med 160 %.

Av de 240 miljonerna härrör 16,5 miljoner från SIDA (internationellt fackligt arbete), 25 miljoner från presstödsnämnden (fackliga tidskrifter), 55 miljoner från skolöverstyrelsen (facklig utbildningsverksamhet) och 140 miljoner från arbetarskyddsfonden (utbildning av fackliga styrelserepresentanter, MBL-information, arbetsmiljöinformation och bidrag till skyddsombud). LO-kollektiven tar hand om mellan 60 och 65 % av beloppen. TCO får 30 %.

Men även arbetsgivarorganisationerna blir ihågkomna med 14 milj. kr. sammanlagt, varav 5 milj. kr. går till de organ som förhandlar för den offentliga förvaltningen.

Man kan tycka att det är egendomligt att LO och TCO – som företräder över en miljon offentligt anställda medlemmar – tar emot alla dessa pengar av sin största motpart. Sverige har dock ratificerat ILO-konventionen nr 98 om organisations- och förhandlingsrätten, där det heter att arbetarna skall skyddas mot "åtgärder avsedda att stödja arbetarorganisationer ekonomiskt eller i annan form i syfte att inordna sådana organisationer under arbetsgivares eller arbetsgivarorganisationers kontroll". Även om syftet från statsmakternas sida inte är att kontrollera de fackliga organisationerna, så blir man minst sagt betänksam när man konstaterar att TCO-kollektivet redan 1977 fick nästan dubbelt så mycket i statsbidrag (39 milj. kr.) som man centralt tog in i årsavgifter (22 milj. kr.). Eftersom årsavgifterna sedan dess knappast har ökat med mer än högst 10 % per år, kommer centrala TCO framöver att i huvudsak vara beroende av statsbidrag för sin verksamhet. Det är därför kanske icke så underligt att tidningarna i dag diskuterar vem TCO-toppen egentligen företräder.

LO är inte där ännu; dess egna avgiftsintäkter uppgår nästa år antagligen fortfarande till fyra eller fem gånger så mycket som statsbidragen till den centrala verksamheten.

Men det är ju inte bara arbetstagarorganisationernas frihet, i den meningen att medlemmarna utan inblandning utifrån skall kunna styra dem, som är hotad utan också den fria arbetsmarknaden som sådan, den som vi svenskar så ofta skrutit med utomlands. Det är förståeligt om statsmakterna i ett u-land, där arbetarna just börjar organisera sig, hjälper till på olika sätt. Men att statsmakterna i ett land som vårt med en av världens starkaste fackföreningsrörelser går in för att ytterligare stärka denna i förhållande till arbetsgivarparten är närmast obegripligt – om nu inte meningen är att vi på sikt inte längre skall ha några enskilda arbetsgivare. Men det är kanske det som fondsocialismens förespråkare är ute efter.

Denna fackföreningssubventionering började under Olof Palmes regering. Det var också under hans tid som de statssubventionerade A-kassorna övertog ansvaret från facket för att ersätta sådana anställda som företagen tvingades permittera på grund av att andra arbetstagare strejkar lovligt eller olovligt. Det är också socialdemokraterna som har initierat den förtroendemannalag som bl. a. innebär att stat, landsting och kommuner, dvs. skattebetalarna, och andra arbetsgivare får betala för 10 000 manår av lokalt fackligt arbete per år.

Ytterligare förslag, som också de kommer att beröra skattebetalarna, har kommit från olika offentliga utredningar med SAP-majoritet. En tanke är att de regionala ombudsmännen skall finansieras med allmänna medel. En annan är att de statssubventionerade A-kassornas fonder på 1 miljard kronor skall övertas av fackets stridskassor, när man går över till allmän arbetslöshetsförsäkring. En tredje tanke slutligen är att ge arbetstagarorganisationerna skattelättnader på omkring 500 milj. kr. per år.

Herr talman! Den utveckling som jag här har beskrivit ger enligt min mening anledning till eftertanke. Det förefaller mig som om varken vi här i riksdagen eller ännu mindre våra väljare är på det klara med hur långt sammanblandningsekonomi inom det här området har förverkligats.

Kommer medborgarna i längden att acceptera att partierna hämtar sina företrädare från organisationer, som genom ökande skattesubventioner upprätthåller något av ett monopol på samlingslokaler och mötesarrangemang i Sverige? Håller inte organisationerna på att tappa sin folkrörelsekaraktär och i stället bli delar av det statliga etablissemanget? Cementerar vi med skattemedel byråkratier och strukturer, som kan komma att förhindra önskvärda nybildningar?

Det finns alltså verkligen anledning att inte bara av statsfinansiella skäl granska och ompröva anslaget inom den s. k. folkrörelse- och organisationssektorn. För min del tror jag att mycket skulle kunna sparas eller fördelas till ändamål med högre prioritet, om vi inför någon form av kontroll över både fördelningen och användningen. Med modern redovisningsteknik bör detta inte vålla några större praktiska svårigheter.

Herr talman! Inget område av den offentliga sektorn kommer att kunna undantas från kritisk granskning. Jag har här försökt belysa ett område. Det är förvisso hög tid att ta itu med arbetet. Det är nämligen inte vår uppgift att förutse framtiden utan att göra den möjlig.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

GRETHE LUNDBLAD (s):

Herr talman! Sveriges finanser och medborgarnas ekonomi har många beröringspunkter. På område efter område kan man visa hur statens ekonomiska politik och finanser direkt inverkar på varje hushålls ekonomi. Det gäller speciellt köpkraft, priser och välfärd, men det gäller också skatter och bidrag.

Naturligtvis har de stora problemen kring sysselsättning, industriutveckling, budgetunderskott och bytesbalans i dag befunnit sig i fokus, men det finns anledning att se finansplan och budgetförslag också i mikroperspektiv såsom de drabbar den vanlige medborgaren och konsumenten.

I årets finansplan och budgetförslag har den privata konsumtionen och prisutvecklingen för de privata hushållen ägnats mindre utrymme än vanligt. Man berättar helt avspänt och utan entusiasm om att löner och disponibla inkomster väntas stiga med drygt 8 %. Men med hänsyn till väntade prisökningar på ca 5,5 % kan man förvänta en med endast ca 2,8 % ökad köpkraft 1979.

LO har räknat ut att köpkraften för dess medlemmar under 1977 och 1978 har försämrats med ca 5 %. Även om de prognoser som finansplanen bygger på skulle slå in, kommer alltså den tidigare förlorade köpkraften inte att återställas under 1979.

Sedan kan ju, som också Kjell-Olof Feldt varnade för, en inflatorisk utveckling snabbt äta upp en bättre köpkraft hos konsumenterna, denna köpkraft som ger ett efterfrågetryck som åtminstone är av värde på vår väg ur lågkonjunktorens vågdal. Men jag anser att finansplanens beskrivning av privat konsumtion, disponibel inkomst och köpkraft på något sätt kan liknas vid veckotidningarnas glättade noveller. Liksom i dessa är allt som kan störa idyll och framgång utradat, och man vågar inte ens antyda att situationen är helt olika för olika konsumentgrupper. På det sättet är kanske finansplan och budgetförslag mera en nationalekonomernas bok än en beskrivning av många hushålls verklighet.

Jag har under tidigare år motionsvägen pläderat för att finansplanen skulle innehålla en beskrivning av olika konsumentgruppers situation, och socialutskottet har varit positivt till en sådan tanke, men ännu har vi inte fått någon bredare beskrivning i finansplanen av konsumenternas situation.

Skatter, priser och köpkraft har stor betydelse för välfärden i vårt land, och skatter och prisökningar drabbar oss mycket olika. Jag vill speciellt förorda en förbättring av välfärden för barnfamiljerna. Efter de senaste årens skenande prisutveckling – över 20 procents ökning på två år – har många barnfamiljer haft det svårt.

Jag har haft kontakt med familjer som har 3–5 barn och som, per person räknat, i fråga om disponibel inkomst har levt under eller nära existensminimum för jämnan. Man har också berättat för mig att i en familj med två vuxna och två tonårsbarn och med 60 000 kronors inkomst tar faktiskt

livsmedelsförbrukningen 48 % av den disponibla inkomsten i anspråk. En sådan familj har under två år gjort köpkraftsförluster på 1 900 kr. Det motsvarar en hel månads livsmedelsförbrukning.

Den försämrade köpkraften har ökat den ekonomiska ojämlikheten i barns uppväxtvillkor, och det är allvarligt. Lägg till detta den oro man känner för jobben – även för skolungdomarna – och oron för den internationella utvecklingen, så har vi där litet av psykologin bakom trögheten i den ekonomiska uppförsbacke som vi nu befinner oss i.

Såväl folkpartiet som moderaterna ser som sin främsta statsfinansiella uppgift att begränsa utgiftsexpansionen och vidta besparingar – det har sagts här i dag. De kunde lika väl ha sagt: Reformstopp i välfärden! Men det skorrar kanske litet illa ett valår, så man slår in den beska medicinen i en marknadsförande förpackning och betygar här från talarstolen att man vill förbättra välfärden. Splittringen i de olika uttalandena märks ändå tydligt.

Socialdemokraterna vill i sina förslag främst öka statens inkomster och begränsa vissa utgiftssektorer, t. ex. försvaret och jordbruksstödet. Andra socialdemokrater har tagit upp produktionsfaktorsskatten, och den är viktig. Jag vill här nämna den förbättring om ca en kvarts miljard kronor som socialavgifter till barnomsorgen förstärker statskassan med, om även egenföretagarna solidariskt bidrar till vår barnomsorg. Det är en rättviseåtgärd att så sker. Barnen och deras välfärd är ett ansvar för alla skattebetalare. Även låginkomsttagare får bidra, och det skall också egenföretagarna göra.

Moderaterna har ofta framhållit att våra skatter är som ett ok för medborgarna och ett hinder för ökade arbetsinsatser och ökad produktivitet i företagen. Vi socialdemokrater har ansett att skatt bör uttas efter ekonomisk bärkraft och har tvekat inför att minska progressiviteten i statsskatten.

Men vårt skattesystem bygger inte enbart på inkomster utan också på avdrag från inkomsterna för olika kostnader. Det har länge varit känt att avdragsmöjligheterna av en del skattebetalare har använts för att via lånefinansiering av utgifter för större inköp av kapitalvaror och realkapital minska den beskattningsbara inkomsten så att progressiviteten i skatteskalen blir avtrubbad. Men att detta system kan missbrukas för att helt borttaga statsskatten för höginkomsttagare och egenföretagare med goda inkomster är kanske inte allmänt känt.

Av moderata uttalanden från denna talarstol i dag, bl. a. av Staffan Burenstam Linder, kan man få intrycket att skattesystemet är mest orättvist mot inkomsttagare som tjänar mer än 100 000 kr. Av artiklar i tidningen *Arbetet* den senaste tiden om ”de rika och deras skatter” får man en annan uppfattning. Jag skall i korthet redogöra för resultatet av undersökningen av taxerade inkomster i olika grupper i Skåne. Min redogörelse får i någon mån karaktär av syneförrättning.

Undersökningen visar att det är fullt möjligt inom skattelagstiftningens ram att bo i stora villor med bra läge vid havet, ha inkomst över 100 000 kr. men ändå betala 0 kr. i statsskatt – på grund av möjligheten till obegränsade ränteavdrag och underskottsavdrag i rörelse eller fastighet. Vid jämförelse mellan 143 inkomsttagare i ett höghusområde och 143 inkomsttagare i ett

privilegierat villaområde visade det sig att majoriteten av höginkomsttagarna, som bodde i villaområdet, betalade mindre än 50 % i skatt och att var tionde betalade mindre än 30 % i skatt. Trots att skillnaden i levnadsstandard lyste i ögonen är den uteblivna skillnaden i skattebetalning mellan låg- och höginkomst mera dold för allmänheten.

Jag kan direkt citera ur Arbetets resultat av undersökningen: "Det finns 17 låginkomsttagare och 5 höginkomsttagare som betalar 11–20 procent i skatt. Låginkomsttagarens snittinkomst är 27 000 kronor, höginkomsttagarens är 315 000 kronor. Det finns 65 låginkomsttagare och 5 höginkomsttagare som betalar 21–30 procent i skatt – då är förmögenhetsskatt ej medräknad – men låginkomsttagarens snittinkomst är 41 000, höginkomsttagarens är 185 000 kronor."

Talet om vidgade klyftor i samhället och om kamp mot orättvisor – som budget- och ekonomiministern ivrade för här i talarstolen – motiverar att man snabbt tar betydligt kraftigare tag mot begränsning av avdragsrätten än det begränsade utredningsuppdrag som budgetdepartementet i ett pressmeddelande berättade om häromdagen.

Den socialdemokratiska partikongressen har beslutat att man snabbt skall ta ställning till ett nytt skattesystem med produktionsfaktorsskatt, med begränsning av avdragen och skärpt beskattning av realisationsvinster. Vi har i dag hört hur det finns olika uppfattningar om sättet för och djupet i skattereformer hos de tre borgerliga partierna. Vi kan inte förvänta oss rejäla tag för ett mera rättvist skattesystem förrän vi genom ett regimskifte får en regering med stöd i större löntagargrupper.

Det är nödvändigt att vi snarast möjligt förbättrar det statistiska underlaget för beskrivning av olika hushållsekonomiska situationer. Annars blir vår diskussion här och vårt förslagsställande om den privata konsumtionen, om köpkraft och om skatter något som för allmänheten är en skendebatt. Vi har inte råd att förlora trovärdigheten bland barnfamiljerna, bland skattebetalarna.

Jag vill upprepa vad jag sade under debatten 1978 i samband med behandlingen av finansutskottets betänkande om inkomster och levnadsnivå: Det är politikernas skyldighet att varje år ta pulsen på rättvisan i det svenska samhället. Årets finansplan brister i det avseendet.

Även om ekonomisk politik och finanspolitik måste belysa Sveriges situation mot bakgrund av världsekonomin och vi i dag bör sikta mot en lösning av industrins problem, så bör vårt land och dess riksdag besluta sig för att bevara en sådan profil i vår ekonomi som befäster välfärden för stora medborgargrupper.

Politiken – även den ekonomiska politiken – måste alltid ha sin utgångspunkt i människornas vardag.

Överläggningen var härmed slutad.

Finansutskottets betänkande nr 20

Mom. A 1

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 1 av Kjell-Olof Feldt m. fl. i motsvarande del, 3:o) motionen nr 1620 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del samt 4:o) motionen nr 1118 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Kjell-Olof Feldt begärde votering upptogs för bestämmande av kontraposition i huvudvoteringen de återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Carl-Henrik Hermansson begärt votering upptogs för bestämmande av kontraposition i voteringen om kontraposition i huvudvoteringen ånyo propositionerna under 3:o) och 4:o), av vilka den under 3:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Rolf Hagel begärde emellertid votering, varför följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den som vill att kammaren till kontraposition i voteringen om kontraposition i huvudvoteringen angående finansutskottets hemställan betänkandet nr 20 mom. A 1 antar motionen nr 1620 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i förstnämnda votering antagit motionen nr 1118 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Rolf Hagel begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 11
Nej - 3
Avstår - 278

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition för voteringen om kontraposition i huvudvoteringen uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående finansutskottets hemställan i betänkandet nr 20 mom. A 1 antar reservationen nr 1 av Kjell-Olof Feldt m. fl. i motsvarande del röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit motionen nr 1620 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Carl-Henrik Hermansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 124
Nej – 11
Avstår – 157

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition för huvudvoteringen uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 20 mom. A 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Kjell-Olof Feldt m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Kjell-Olof Feldt begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 155
Nej – 127
Avstår – 12

Mom. A 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 577 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Carl-Henrik Hermansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 20 mom. A 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 577 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Carl-Henrik Hermansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 279
Nej – 13
Avstår – 1

Mom. A 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av Kjell-Olof Feldt m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Kjell-Olof Feldt begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarerna bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 20 mom. A 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarerna bifallit reservationen nr 1 av Kjell-Olof Feldt m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarernas ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Kjell-Olof Feldt begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 155
Nej - 137
Avstår - 3

Mom. A 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1620 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Carl-Henrik Hermansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarerna bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 20 mom. A 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarerna bifallit motionen nr 1620 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarernas ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Carl-Henrik Hermansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 281
Nej - 13

Mom. B 1

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 2 av Kjell-Olof Feldt m. fl. samt 3:o) motionen nr 1620 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Kjell-Olof Feldt begärde votering upptogs

för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Carl-Henrik Hermansson begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 92

Onsdagen den
28 februari 1979

Finansdebatt

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående finansutskottets hemställan i betänkandet nr 20 mom. B 1 antar reservationen nr 2 av Kjell-Olof Feldt m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit motionen nr 1620 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Carl-Henrik Hermansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 127
Nej - 13
Avstår - 153

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 20 mom. B 1 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av Kjell-Olof Feldt m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Kjell-Olof Feldt begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 155
Nej - 130
Avstår - 12

Mom. B 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av Staffan Burenstam Linder och Knut Wachtmeister, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Knut Wachtmeister begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 20 mom. B 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av Staffan Burenstam Linder och Knut Wachtmeister.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Knut Wachtmeister begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 250
Nej - 46
Avstår - 1

Mom. B 3

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. B 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av Kjell-Olof Feldt m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Kjell-Olof Feldt begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 20 mom. B 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av Kjell-Olof Feldt m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Kjell-Olof Feldt begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 155
Nej - 140
Avstår - 1

Mom. B 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, dels utskottets hemställan med godkännande av den motivering som föreslagits i reservationen nr 5 av Kjell-Olof Feldt m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Kjell-Olof Feldt begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 20 mom. B 5 med godkännande av utskottets motivering röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med godkännande av den motivering som föreslagits i reservationen nr 5 av Kjell-Olof Feldt m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Kjell-Olof Feldt begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 154
Nej - 142
Avstår - 1

Mom. B 6

Utskottets hemställan bifölls.

Skatteutskottets betänkande nr 29

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen av Erik Wärnberg m. fl., 3:o) motionen nr 310 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del samt 4:o) motionen nr 824 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Erik Wärnberg begärde votering upptogs för bestämmande av kontraposition i huvudvoteringen de återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Nils Berndtson begärt votering upptogs för bestämmande av kontraposition i voteringen om kontraposition i huvudvoteringen ånyo propositionerna under 3:o) och 4:o), av vilka den under 3:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig.

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition för voteringen om kontraposition i huvudvoteringen uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 29 antar reservationen av Erik Wärnberg m. fl. röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit motionen nr 310 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Nr 92

Onsdagen den
28 februari 1979

Finansdebatt

Onsdagen den
28 februari 1979

Informationskampanj mot skatteflykt och skattefusk

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Nils Berndtson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 129
Nej – 14
Avstår – 154

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition för huvudvoteringen uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 29 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Erik Wörnberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Erik Wörnberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 155
Nej – 142
Avstår – 1

§ 2 Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkanden

1978/79:20 med anledning av framställning i budgetpropositionen 1979 (prop. 1978/79:100) om anslag under justitiedepartementets verksamhetsområde för budgetåret 1979/80 till partistöd

1978/79:21 med anledning av framställning i budgetpropositionen 1979 (prop. 1978/79:100) om anslag under justitiedepartementets verksamhetsområde för budgetåret 1979/80 till vissa kostnader i anledning av allmänna val

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 3 Föredrogs skatteutskottets betänkande 1978/79:22 med anledning av propositionen 1978/79:100 bilaga 11 i vad avser vissa anslag för budgetåret 1979/80 inom budgetdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Punkten 1

Informationskampanj mot skatteflykt och skattefusk

Regeringen hade i propositionen 1978/79:100 bil. 11 (budgetdepartementet) under punkten C 1. (s. 62–74) föreslagit riksdagen att till Riksskatteverket för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 189 468 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna 1978/79:1629 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga (yrkandet 7) hemställts att riksdagen beslutade att till Riksskatteverket för budgetåret 1979/80 under VIII:e huvudtiteln anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 11 400 000 kr. förhöjt förslagsanslag av 200 868 000 kr., och 1978/79:412 av Tage Adolfsson m. fl. (m).

Av den i motionen 1978/79:1629 föreslagna höjningen skulle 10 milj. kr. tillföras verket för en brett upplagd informationskampanj, riktad mot skatteflykt och skattefusk.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med avslag på yrkandet 7 i motionen 1978/79:1629 till Riksskatteverket för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 189 468 000 kr.,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:412.

Reservation hade avgivits av Erik Wörnberg, Tage Johansson, Rune Carlstein, Olle Westberg i Hofors, Hagar Normark och Curt Boström (samtliga s) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med bifall till yrkandet 7 i motionen 1978/79:1629 till Riksskatteverket för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 200 868 000 kr.

CURT BOSTRÖM (s):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande nr 22, som behandlar vissa anslag för budgetåret 1979/80 inom budgetdepartementets verksamhetsområde, har också tagits upp vissa delar av den socialdemokratiska partimotionen nr 1629. I partimotionen har vi bl. a. föreslagit att riksskatteverket för nämnda budgetår skall få ett i förhållande till regeringens förslag med 11,4 milj. kr. förhöjt anslag.

Det förhöjda anslaget skulle enligt vårt förslag användas till dels en kvalificerad tjänst för kontrollfrågor avseende jordbruksbeskattning, dels personalförstärkning av kontrollavdelningen vad gäller lednings- och samordningsinsatser för utbildningen av taxeringsfunktionärer och tjänstemannagranskare och för arbetet med arbetsbeskrivningar och handledning. För bestridandet av kostnaderna av dessa insatser föreslår vi ett medelstillskott med 400 000 kr.

Vidare föreslår vi en anslagsökning med 1 milj. kr. för att riksskatteverket skall kunna utöka de branschvisa skattekontrollerna.

Den väsentliga höjningen – 10 milj. kr. – anser vi skall användas till en brett upplagd informationskampanj i fråga om skattefusket och skatteflykten.

Informationen bör ha till uppgift att för skattebetalarna redovisa omfattningen och inriktningen av skattefusket och skatteflykten. Den bör peka på konsekvenserna av det skattebortfall som uppstår genom skattefusk och skatteflykt – som drabbar de lojala skattebetalarna i form av högre skatt och/

Onsdagen den
28 februari 1979

Informationskampanj mot skatteflykt och skattefusk

eller försämrad samhällsservice.

Informationen bör också ge besked om innebörden av att bryta mot de skattelagar som fastställts i demokratisk ordning.

Vi har föreslagit att den kampanjen påbörjas före årsskiftet 1979-1980. Vi anser att riksskatteverket givetvis bör ha möjlighet att fördela en del medel som anvisats för informationskampanjen till skattemyndigheterna på såväl regional som lokal nivå för särskilda informationsinsatser.

Såsom framgår av utskottsbetänkandet har den borgerliga utskottsmajoriteten avstyrkt våra motionskrav.

När det gäller de personalförstärkningar som vi föreslagit har utskottsmajoriteten, enligt vad jag kan se, inte velat förstå vårt motiv att förslaget naturligtvis syftar till att förbättra samhällets kontrollmöjligheter på skatteområdet. Det verkar inte speciellt övertygande när man med hänvisning till behovet av en åtstramning på budgetens utgiftssida avstyrker förslag som syftar till att förstärka budgetens inkomstsida.

Det förhållandet att den utbildning som är föranledd av RS-projektets genomförande i huvudsak kan anses avslutad före nästa budgetår kan ju inte innebära – som utskottsmajoriteten hävdar – att det därmed saknas motiv för en personell förstärkning i vad gäller den fortsatta utbildningen av taxeringsfunktionärer och tjänstemannagranskare.

Vad slutligen gäller utskottsmajoritetens motivering för ett avslag på vårt förslag om en informationskampanj mot skatteflykt och skattefusk är det självklart, som det sägs i betänkandet, att de som ägnar sig åt skattefusk och skatteflykt dikteras av omsorg om den egna ekonomin. Jag tror emellertid att man inte kan bortse från att en informationskampanj som visar omfattningen av skattebrotten, som det här är fråga om, helt säkert skulle leda till en mycket stark opinion bland de lojala skattebetalarna, som ändock är flertalet. Och det måste i sig innebära ett starkt tryck på de människor som ägnar sig åt skattebrottslig verksamhet. Den verkan tror jag att man inte skall underskatta.

Det sägs vidare i utskottsbetänkandet att en information av den karaktär som vi föreslår skulle kunna få vissa bumerangeffekter. Det skulle vara intressant att få exempel på sådana bumerangeffekter.

Utskottsmajoriteten anser det mindre välbetänt att anslå betydande belopp till oprövade projekt av här föreslagen typ. Sätter man summan 10 milj. kr. – som det här är fråga om – i relation till de undanhållna skattebeloppen, är det en mycket obetydlig summa.

Herr talman! I den reservation, med Erik Wårnberg som första namn, som vi fogat till detta betänkande, har vi yrkat bifall till motionens förslag, och jag ber således att få yrka bifall till reservationen.

HOLGER BERGQVIST (fp):

Herr talman! Jag vill från utskottsmajoritetens sida särskilt peka på följande punkter.

I budgeten har den branschvisa kontrollen av företagens deklarerationer i hög grad förstärkts genom utökning av länsstyrelsernas och de lokala

skattemyndigheternas granskningspersonal. Riksskatteverket har för sin egen del inte begärt någon personalförstärkning för den branschvisa kontrollen av den typ som den socialdemokratiska motionen och reservationen avser.

Hur man genom ett ökat anslag för en informationskampanj mot skattefusk i nämnvärd omfattning skall kunna begränsa sådana missförhållanden är svårt att förstå. Den socialdemokratiska motionens och reservationens anslagsyrkanden om ytterligare 10 milj. kr. för en sådan icke planerad och av riksskatteverket icke begärd kampanj är något svårförståeliga.

När det gäller att åstadkomma nedskärningar på budgetens utgiftssida, kan man givetvis diskutera var sådana skall göras. I budgetpropositionen har det satsats på ökning av inom det regionala taxeringsarbetet, medan man i stort avstått från sådana vid det centrala riksskatteverket. Varken verksledningen eller personalorganisationerna har ansett att den anslagsökning som socialdemokraterna föreslår bör prioriteras framför andra anslagsäskanden som verket gjort.

F. ö., herr talman, befinner sig den kraftiga upprustning av taxeringsorganisationen som skett under senare år nu i sitt avslutningsskede. Mycket har alltså gjorts i detta hänseende för att förbättra taxeringskontrollen, och det har, i och med genomförandet av det s. k. RS-projektet, skett i gott samförstånd inom riksdagen. Det måste därför anses riktigt, som budgetministern också framhåller, att göra vissa nedskärningar av anslag som haft karaktären av övergångs- och utbildningskostnader för alla reformernas genomförande.

Med hänvisning till detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Erik Wärnberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Curt Boström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 22 punkten 1 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Erik Wärnberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Curt Boström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 155
Nej – 139
Avstår – 1

Onsdagen den
28 februari 1979

*Ändrade beskatt-
ningsregler vid
skogsuttag med
anledning av ska-
dor på skog*

Utskottets hemställan bifölles.

Punkterna 2-8

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 4 Föredrogs

Skatteutskottets betänkanden

1978/79:23 med anledning av propositionen 1978/79:100 bilaga 14 i vad avser vissa anslag för budgetåret 1979/80 inom handelsdepartementets verksamhetsområde

1978/79:24 med anledning av propositionen 1978/79:101 med förslag om tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 i vad avser anslag till tullverket för anskaffning av viss materiel

1978/79:25 med anledning av propositionen 1978/79:30 om inskränkt skattskyldighet för Stiftelsen för produktutvecklingscentrum i Göteborg m. fl.

1978/79:26 med anledning av propositionen 1978/79:68 om överenskommelse mellan Sverige och Frankrike om viss skattebefrielse för svenska och franska kulturinstitutioner

1978/79:27 med anledning av propositionen 1978/79:78 om protokoll om ändring i dubbelbeskattningsavtalet mellan Sverige och Förbundsrepubliken Tyskland

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 5 Ändrade beskattningsregler vid skogsuttag med anledning av skador på skog

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1978/79:28 med anledning av propositionen 1978/79:81 om ändrade beskattningsregler vid skogsuttag med anledning av skador på skog jämte motioner.

BERTIL JONASSON (c):

Herr talman! Jag känner ett behov av att vid detta tillfälle få uttala ordet äntligen. I snart tio år har jag i motioner, interpellationer och frågor arbetat för att insektsskadorna på skogen skulle betraktas som katastrofskada och likviderna för sådana avverkningar därmed jämföras med exempelvis katastrofskada genom stormfällningar. Därmed skulle också insättning på skogskonto få ske med högre belopp. Vid virkeslikvider från egen avverkning skulle det bli en höjning från 40 till 50 % och vid försäljning av rotposter från 60 till 80 %.

Under tidernas lopp har fler och fler anslutit sig till en generösare insättningsmöjlighet. Alla framstötter har dock tidigare avvisats. Nu ligger ett sådant förslag på kammarens bord – ett steg i rätt riktning – och det är jag glad

för och vill uttala min tacksamhet för.

Jag är också tacksam för att insättningsmöjligheten skall finnas fr. o. m. 1979 års taxering. Åtgärden behövs som en viktig del i kampen mot insektsskadorna, speciellt mot granbarkborreskadorna som utgör en katastrof för den äldre granskogen och som drabbat norra Värmland alldeles speciellt. Även om jag är tacksam i dag vill jag beklaga att detta beslut inte kunnat tas tidigare. I så fall skulle vår situation varit bättre än vad nu är fallet. Det är bara att konstatera att kolossalt svåra katastrofer drabbat skogarna i Nordvärm-land.

I motionen 1146 till innevarande session har Karl-Eric Norrby och jag påtalat nödvändigheten av ytterligare möjligheter till skattelindring för avverkning av insektsskadad skog. Vi har begärt en längre löptid för sådana skogskonton och regler för eventuell anknytning till fastigheten för skogskontot. Detta är nödvändigt då vissa skogsägare snart fått hela sitt skogsinnehav förstört och är i behov av tvångsavverkning på grund av katastrofen. De äldre kontona faller ut till beskattning samtidigt som katastrofen framtvingar tvångsavverkning av den återstående skogen, och därmed ryker de mesta inkomsterna till skatt.

Återväxtåtgärderna har man sedan att kämpa med i 10–30 år framåt i tiden och då utan inkomster. Skatteutskottet är inte berett att nu ta ställning till denna fråga. Den bör övervägas i samband med ett nytt skogsbeskattningssystem, säger utskottet. Vi motionärer får väl nöja oss med detta i förhoppning att frågan då löses. Jag vill dock poängtera att stort behov föreligger av en förbättring härvidlag.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6 Föredrogs

Justitieutskottets betänkande

1978/79:18 med anledning av propositionen 1978/79:80 om godkännande av tilläggsprotokoll till den europeiska utlämningskonventionen och den europeiska konventionen om inbördes rättshjälp i brottmål, m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7 Personundersökning i brottmål

Föredrogs justitieutskottets betänkande 1978/79:19 med anledning av propositionen 1978/79:76 om ändring i lagen (1964:542) om personundersökning i brottmål jämte motioner.

*Personundersök-
ning i brottmål*

I propositionen 1978/79:76 hade regeringen (justitiedepartementet) föreslagit riksdagen att anta framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1964:542) om personundersökning i brottmål.

I propositionen hade föreslagits att det inte längre generellt skulle krävas personundersökning för att villkorlig dom skulle kunna meddelas. Reformen hade föreslagits träda i kraft den 1 april 1979.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna 1978/79:848 av Bo Lundgren (m) och Wiggo Komstedt (m) samt 1978/79:1750 av Inger Lindquist (m) och Håkan Winberg (m), vari yrkats att riksdagen beslutade om ändring i 2 § lagen om personundersökning i brottmål i enlighet med vad som anförts i motionen, innebärande att det i ett tillägg till 2 § sista meningen skulle anges att personundersökning ej var erforderlig om villkorlig dom ådömdes och valet av denna påföljd var uppenbart.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med avslag på motionen 1978/79:1750 skulle anta det genom propositionen 1978/79:76 framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1964:542) om personundersökning i brottmål,
2. att riksdagen beträffande ändring i förundersökningskungörelsen (1947:948) skulle avslå motionen 1978/79:848.

Reservation hade avgivits av Bertil Johansson (c), Håkan Winberg (m), Svea Wiklund (c), Ella Johnsson (c) och Joakim Ollén (m) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1978/79:76 och med bifall till motionen 1978/79:1750 skulle anta det i propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1964:542) om personundersökning i brottmål med den ändringen att 2 § skulle erhålla av reservanternas föreslagna lydelse.

BERTIL JOHANSSON (c):

Herr talman! Det beslut om lagändring som riksdagen nu skall fatta tillhör väl inte de mera omfattande eller genomgripande i svensk lagstiftning. Men jag vill inte därmed förringa dess värde. Otvivelaktigt kommer det att innebära viss förenkling och snabbare behandling vid våra domstolar. Framför allt – kanske det viktigaste – man lägger sig inte i onödan i människors personliga förhållanden.

I brottmål skall vid behov personundersökning företas beträffande den misstänkte. Personundersökningen syftar dels till att ge domstolen sådana upplysningar rörande den misstänktes personliga förhållanden att den kan träffa ett lämpligt påföljdsval. Den ger samtidigt underlag för den kriminalvård som följer av domstolens dom.

Domstolsverket har nu tillsammans med kriminalvårdsstyrelsen låtit företa en undersökning rörande personundersökningsverksamheten. Man

har därvid kommit fram till att det generella krav som nu föreligger på personundersökning vid villkorlig dom knappast är tidsenligt. Det är domstolsverkets intention som statsrådet har förverkligat i propositionen nr 76. Det är också ett enigt utskott som stöder innebörden i regeringsförslaget. Redan förundersökningen av en misstänkt ger vissa persondata på det s. k. personbladet, vilka i vissa fall bör vara tillräckliga som underlag för domstol för att döma till villkorlig dom. I den nuvarande formulärutformningen finns en hel del övrigt att önska, men det skulle vara ganska enkelt att komplettera detta formulär så att uppgifterna blev fylligare.

I propositionen anför departementschefen att han avser att föreslå regeringen att ändringar görs i förundersökningskungörelsen, vilket skulle innebära att erforderlig personinformation inhämtas av polisen under förundersökningen. Jag tycker det är bra. Krångligare behöver det inte vara. Även om en överväldigande majoritet biträtt domstolsverkets förslag om förenkling i vad gäller personundersökningar har dock något remissorgan haft kritiska synpunkter. Den kritiken har kommit i synnerhet från polisen. Man menar att det blir en större arbetsbörda för polisen i och med att förundersökningen blev mera omfattande. En motion har väckts med anledning av dessa synpunkter. Vi tror dock att dessa farhågor är något överdrivna. Man kan ha viss förståelse för polisens synpunkter, men – såsom departementschefen anför – uppgifterna bör kunna lämnas av den misstänkte på en särskild blankett. Det är också förutsatt att kontrollen av inhämtade uppgifter skall ankomma på domstolen.

Herr talman! På en punkt har utskottet dock inte kunnat enas. Det gäller utformningen av lagtexten – ändring av 2 § i lagen om personundersökning. Såväl departementschefens som utskottets uppfattning är att trots en liberalisering i vad gäller behov av personundersökning är huvudregeln dock den att personundersökning skall äga rum, innan någon döms till villkorlig dom. Detta anser vi också bör framgå av lagtexten. Regeringen och utskottets majoritet betar sig något egendomligt, menar vi reservanter, då man helt enkelt tar bort orden "villkorlig dom" från 2 § personundersökningslagen. Det är då, helt naturligt, lätt att få den uppfattningen att personundersökning aldrig skall behöva göras. Vi har samma uppfattning som riksrevisionsverket, som i sitt remissvar anför att jurister och andra som har intresse av att ta del av vad som gäller i denna fråga inte skall behöva gå till förarbetena till lagändringen för att få upplysning om hur lagtexten skall tolkas. Riksrevisionsverket, liksom vi reservanter, menar att det av lagtexten bör framgå dels att personundersökning är en huvudregel även i påföljd för villkorlig dom, men att av lagtexten också klart skall framgå de skäl som kan föranleda att personundersökning inte behöver göras. Det är en sådan utformning vi reservanter gjort.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till reservationen och i övrigt till utskottets förslag.

Onsdagen den
28 februari 1979

*Personundersök-
ning i brottmål*

HÅKAN WINBERG (m):

Herr talman! Personundersökning syftar till att i brottmål, där påföljden kan antas bli av relativt kvalificerad art, ge domstolen upplysningar om den tilltalade och dennes personliga förhållanden, så att valet av påföljd kan bli så riktigt som möjligt. I 1 § i lagen om personundersökning sägs också att personundersökning skall äga rum, om det prövas erforderligt, bl. a. för att få fram vilka åtgärder som kan vara lämpliga för den tilltalades anpassning i samhället. 2 § anger vilka påföljder som inte får ådömas utan att personundersökning har företagits. Det gäller fängelse sex månader eller mer, villkorlig dom, skyddstillsyn, ungdomsfängelse, internering eller överlämnande till särskild vård. Till dessa påföljder får alltså inte dömas utan att personundersökning skett, dock med det undantaget att personundersökning inte behöver ske om motsvarande utredning ändå är tillgänglig.

Nu föreslås i proposition nr 76 att detta obligatoriska krav på personundersökning skall lättas beträffande vissa fall, nämligen de där domstolarna med hänsyn till brottstypen regelmässigt dömer tidigare ostraffade personer till villkorlig dom. Som exempel på sådana fall har nämnts försäkringskassebedrägerier, vissa gäldenärsbrott, vållande till annans död genom trafikolycka.

Man skall alltså i dessa fall kunna göra undantag från huvudregeln att villkorlig dom alltid skall föregås av personundersökning. Men i alla de fall som inte omfattas av dessa undantag skall personundersökning också i fortsättningen ske innan man dömer till villkorlig dom. Departementschefen uttrycker det så i propositionen: "Vid andra typer av brott bör domstolen som regel förordna om personundersökning för att villkorlig dom skall kunna meddelas."

Detta är den sakliga innebörden av proposition nr 76. Om detta är alla överens. Justitieutskottet är enhälligt så långt.

Denna ändring har emellertid i propositionen tagit sig det uttrycket att 2 § lagen om personundersökning fått lydelsen att personundersökning aldrig krävs för villkorlig dom. Och det är ju inte meningen. Tvärtom skall, som departementschefen sagt i det jag nyss citerade, domstol vid de fall av brott som inte omfattas av undantaget som regel förordna om personundersökning för att villkorlig dom skall kunna meddelas.

Att det i sak förhåller sig så kommer med propositionens lagtext endast att framgå av motiven till lagändringen. Detta har tagits upp i en moderat motion, nr 1750, där det sägs att förslagets innebörd bör framgå av lagtexten och inte endast av motivuttalanden.

Vi hävdar från moderata samlingspartiet så ofta vi har anledning att göra det – och vi har det rätt ofta – vikten av att lagar är enkla och begripliga och skrivna på ett språk som var och en kan förstå. Lagar skall inte skrivas för byråkrater, jurister, tekniker och andra specialister, utan de skall skrivas för den enskilda människan. Jag trodde den nuvarande regeringen i likhet med trepartiregeringen ville arbeta för förenklingar och slopande av onödigt krångel. Men det gör man inte när man låter en lagtext få en ordalydelse som är helt motsatt den man avser att uttrycka. Lagtext och motiv stämmer här

inte överens. Det måste vara fel.

I reservationen till utskottsbetänkandet kräver reservanterna i anslutning till moderatmotionen en lagtext som ger uttryck för det verkliga innehållet i 2 § lagen om personundersökning. 2 § bör därför ha en lydelse som säger att man – i likhet med vad som är fallet vid dom till skyddstillsyn m. m. – inte får döma till villkorlig dom utan personundersökning men att undantag kan ske om det på grund av brottets art och omständigheterna i övrigt är uppenbart att påföljden villkorlig dom skall väljas. Då kommer lagtexten att ange huvudregeln och att det från denna finns det nu föreslagna undantaget, som vi är ense om i sak. Det skapar klarhet, tydlighet och överskådlighet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

BONNIE BERNSTRÖM (fp):

Herr talman! Personundersökning i brottmål syftar bl. a. till att ge domstolen en sådan information om den misstänkte att domstolen kan göra ett lämpligt påföljdsval. Personundersökningen skall också tjäna som underlag för den kriminalvård som kan bli följden av domstolens beslut.

Domstolsverket och kriminalvårdsstyrelsen tillsatte hösten 1976 en arbetsgrupp med uppgift att göra en översyn av en del av personundersökningsverksamheten. I samband med denna översyn stötte arbetsgruppen på en kritisk inställning hos domstolarna till kravet att villkorlig dom inte fick utdömas utan att personundersökning hade genomförts. Rättspraxis har utvecklats i den riktningen att tidigare ostraffade personer tämligen regelmässigt döms till villkorlig dom vid vissa brottstyper, exempelvis egendomsbrott av inte alltför svår beskaffenhet, försäkringsbedrägerier, galdenärsbrott och vållande till annans död genom trafikolycka.

Personundersökningar både hjälper och stjälper. I de allra flesta fall utgör de beslutsunderlag för val av lämplig påföljd, men i de fall jag räknat upp är ofta påföljdsvalet relativt givet. Personundersökning tillför inte något ytterligare stöd för beslut och uppfattas därför i de flesta fall som ett intrång i integriteten. Personundersökningar i dessa fall kan dessutom försvåra för den misstänkte.

Regeringen har därför i propositionen 1978/79:76 föreslagit att det inte skall vara obligatoriskt att göra personundersökning i samtliga fall då det är troligt att villkorlig dom kommer att utdömas och om tillgänglig personutredning visar att den tilltalades prognos är god.

Den föreslagna ändringen genomförs enklast genom att orden "villkorlig dom" i 2 § personundersökningslagen utgår och att 21 § förundersökningskungörelsen ändras.

Remissinstanserna har i huvudsak varit positiva till detta förslag. Att personundersökning inte skall vara obligatorisk vid villkorlig dom innebär en lättnad för många. Lagförslaget visar större respekt för individen, och det betalar sig alltid.

Herr talman! Det här är inte något särskilt inspirerande anförande, men inte heller den till justitieukskottets betänkande fogade reservationen är särskilt inspirerande. Reservanterna vill ha en annan utformning av lagtex-

ten. Formuleringen kan man ha oändliga diskussioner om och denna debatt skulle därför lätt kunna handla om ordval. Men det finns en saklig skillnad, och den skall jag peka på.

Reservanternas förslag markerar en restriktivare hållning i vad gäller att underlåta att göra personundersökningar än vad utskottsmajoriteten vill markera. Utskottsmajoriteten vill värna om den personliga integriteten i så stor utsträckning som möjligt.

Detta, herr talman, är den sakliga skillnaden i denna fråga om personundersökningar. I övrigt är det en fråga om val av lagstiftningsteknik som inte förändrar det faktiska förhållandet. Jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan.

HÅKAN WINBERG (m):

Herr talman! Jag är ledsen att säga det, men Bonnie Bernström har fullständigt missuppfattat skillnaden mellan reservanterna och majoriteten i utskottet. Det föreligger ingen som helst skillnad mellan dem i vad gäller frågan om hur många personundersökningar som kommer att ske i det ena eller det andra fallet. Skillnaden i uppfattning gäller lagtextens utformning om vad som skall vara huvudregel respektive undantag.

Eftersom departementschefen framhåller att huvudregeln skall vara att personundersökning även i fortsättningen skall ske vid villkorlig dom, så hävdar vi att det klart skall framgå av lagtexten. Undantagen därvidlag skall också framgå av lagtexten. Majoriteten och reservanterna i utskottet är alltså ense om i vilka fall personundersökning skall ske, men man är inte ense beträffande lagtextens utformning. Det är viktigt, Bonnie Bernström, att huvudregeln klart framgår av lagtexten.

BERTIL JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag vill verkligen understryka vad Håkan Winberg här framhöll, nämligen att det inte är fråga om att vi reserverar är restriktivare. Jag vill citera vad departementschefen skriver i propositionen: "Jag vill understryka att den förordade uppmjukningen av kravet på personundersökning tar sikte endast på sådana brottstyper där enligt rådande praxis tidigare ostraffade tilltalade regelmässigt får villkorlig dom."

Även statsrådet har alltså tänkt sig dessa fall. Vi vill emellertid ha detta klart utsagt i lagtexten. Det tycker vi är riktigt.

Jag skulle tro att jurister och alla andra intresserade den första tiden tar reda på detta och går till förarbetena, när de vill ha klarhet om ändringen av denna lag. Men vad sker om 10–15 år, när domstolsverket skickar ut ett cirkulär till domstolarna och denna ändring inte framgår av lagtexten? Då är man kanske inte så intresserad av att gå till motivtexten. Det är för att vinna klarhet och ge jurister och lekmän möjlighet att hitta i lagen som vi vill ha denna ändring.

BONNIE BERNSTRÖM (fp):

Herr talman! De remissinstanser som har yttrat sig om detta förslag har i huvudsak varit positiva. Tre remissinstanser har kommenterat lagtextens formulering. Två av dem var kritiska, men en, Stockholms tingsrätt, som ju har bred erfarenhet av dessa frågor, var positivt till den föreslagna lagtextens formulering.

Reservanterna har i sitt förslag skrivit att villkorlig dom får ådömas även om personundersökning ej ägt rum om det "är uppenbart att denna påföljd skall väljas". Detta "uppenbart" kan medföra att en osäker domare väljer bara de fall som är väldigt klara och uppenbara. Formuleringen kan alltså innebära en begränsning som utskottsmajoriteten inte accepterar.

HÅKAN WINBERG (m):

Herr talman! Reservanterna avser precis de fall som departementschefen talar om, nämligen sådana där den tilltalade nu regelmässigt får villkorlig dom och där detta är klart redan från början. Det gäller vissa fall av försäkringskassebedrägerier, vissa gäldenärsbrott, vissa fall av vållande till annans död genom trafikolycka – det är ju dem vi hänvisar till. Bonnie Bernström kan inte komma undan här och påstå att vi i sak vill ha någonting annat.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Bertil Johansson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bertil Johansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller justitieutskottets hemställan i betänkan-
det nr 19 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Bertil Johansson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bertil Johansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 189
Nej – 102
Avstår – 1

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Nr 92

Onsdagen den
28 februari 1979

§ 8 Föredrogs

Lagutskottets betänkande

1978/79:10 med anledning av propositionen 1978/79:40 med förslag till lag
om bötesverkställighet m. m.

Utrikesutskottets betänkanden

1978/79:23 med anledning av propositionen 1978/79:101 med förslag om
tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 såvitt avser
utrikesdepartementets verksamhetsområde

1978/79:24 med anledning av propositionen 1978/79:77 om godkännande av
tilläggsprotokoll till 1949 års Genèvekonventioner angående skydd för
krigets offer

Försvarsutskottets betänkanden

1978/79:12 med anledning av propositionen 1978/79:101 med förslag om
tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 såvitt avser
försvarsdepartementets verksamhetsområde

1978/79:13 med anledning av propositionen 1978/79:101 med förslag om
tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 såvitt avser
ekonomiskt försvar inom handelsdepartementets verksamhetsområde

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 9 På förslag av talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle
fortsättas vid morgondagens sammanträde.

§ 10 Kammaren åtskildes kl. 22.53.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert